

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า
จังหวัดน่าน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว

พฤษภาคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า
จังหวัดน่าน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว
พฤษภาคม 2556
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

อาจารย์ที่ปรึกษา และคณบดีวิทยาลัยการศึกษาคอนเน็อง ได้พิจารณาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน” เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยพะเยา

(ดร.วาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ดร.สมบัติ นพวิทย์)

คณบดีวิทยาลัยการศึกษาคอนเน็อง

พฤษภาคม 2556

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของ ดร.วรัชต์ มัชฌิมบุรุษ ที่เป็นประธานที่ปรึกษาการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองในครั้งนี้ ซึ่งให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำที่มีคุณค่า อีกทั้งดูแลตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ในการทำการศึกษาค้นคว้า ผู้การศึกษาค้นคว้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภัคดีพิณีจ ที่ได้กรุณาเป็นประธานกรรมการตรวจการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอาจารย์ ดร.กรรณิกา พิมลศรี และคณะอาจารย์ สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ตลอดจนแนวทางการดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติขุนน่าน หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยภูคา หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแม่จริม ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์ ให้ข้อมูลกับผู้การศึกษาค้นคว้า รวมถึงผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ นักท่องเที่ยวชาวไทย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

ท้ายสุดนี้ ผู้การศึกษาค้นคว้าขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และขอบคุณครอบครัว ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา

สงกรานต์ต์ เชื้อนธนะ

ชื่อเรื่อง	การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน
ผู้ศึกษาค้นคว้า	สงกรานต์ เขื่อนธนะ
ที่ปรึกษา	ดร.วาริชต์ มัชฌมบุรุษ
ประเภทสารนิพนธ์	การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม. สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยพะเยา, 2555
คำสำคัญ	การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้า และการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เพื่อเสนอเป็นแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสำรวจ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ภาคีรัฐ จำนวน 24 คน ภาคเอกชน จำนวน 24 คน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 24 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์อย่าง มีโครงสร้าง วิธีการและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

Title CREATIVE TOURISM ACTIVITIES DEVELOPMENT: WA RIVER,
NAN PROVINCE

Author Songkran Khuantana

Advisor Dr.Warach Madhyamapurush

Academic Paper Independent Study M.A. in Hotel and Tourism Management,
University of Phayao, 2012

Keywords Creative Tourism Activities Development

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the ecological tourism potential and participation tourism activities in order to offer the creative development of tourism activities. The tools used in this research are tourism resource inspection form, tourism infrastructure inspection form, and tourism potential evaluation form. Sample groups in this research are 24 government officers, 24 private officers, 24 local population and 400 tourists. The tools used to gather information are questionnaire and interviews. The process and statistic used to analyze the information are content analysis, internal and external environment analysis, frequency, average, percentage and variance. The result of the research can be concluded as following.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
ขอบเขตของการศึกษา.....	2
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	7
แนวคิดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	16
แนวคิดด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว.....	23
แนวคิดด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว.....	25
แนวคิดด้านการจัดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว.....	29
แนวคิดด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	33
บริบทพื้นที่ศึกษา.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	48
3 วิธีดำเนินการศึกษา	50
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1.....	50
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	52
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2.....	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	54
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	56

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	58
สถิติที่ใช้ในการศึกษา	59
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3.....	59
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	59
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล	59
การวิเคราะห์ข้อมูล	59
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
ผลการศึกษา.....	60
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
5 บทสรุป	69
สรุปผลการศึกษา.....	69
อภิปรายผลการวิจัย.....	70
ข้อเสนอแนะ	70
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก	76
ภาคผนวก ก แบบสอบถามภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน.....	77
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว.....	82
ประวัติผู้ศึกษา	88

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนและร้อยละ เพศของนักท่องเที่ยว	61
2 แสดงจำนวนและร้อยละ อายุของนักท่องเที่ยว	62
3 แสดงจำนวนและร้อยละการศึกษาของนักท่องเที่ยว	62
4 แสดงจำนวนและร้อยละ อาชีพของนักท่องเที่ยว.....	63
5 แสดงจำนวนและร้อยละการมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติ.....	63
6 แสดงจำนวนและร้อยละความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม	64
7 แสดงแสดงจำนวนและร้อยละความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักแรม	65
8 แสดงจำนวนและร้อยละความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนากิจกรรม	66
9 แสดงจำนวนและร้อยละความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนาที่พัก	67

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 กรอบแนวคิดทางศึกษา	4
2 ตราประจำจังหวัดน่าน.....	35
3 แผนที่ตั้งจังหวัดน่าน	35
4 พื้นที่ลุ่มน้ำน่าน.....	37
5 กิจกรรมการตั้งแคมป์พักแรม	44
6 กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ.....	45
7 กิจกรรมการล่องแก่งน้ำว้า.....	46

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การท่องเที่ยวโลก (Goeldner and Ritchie, 2009, p. 428) ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ 3 รูปแบบคือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ โดยประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณีและการท่องเที่ยว ชมวิถีชีวิตในชนบทและ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่ผสมผสานการท่องเที่ยว กับความต้องการอื่นเพิ่มเติมซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรม กลุ่มน้อย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบไฮมสแตย์ และ ฟาร์มสแตย์ และการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มการท่องเที่ยวโลกในปัจจุบัน มีรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษเพิ่มมากขึ้น จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คำนึงถึงความสมดุลและความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว บูรณาการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสความต้องการของตลาดโลก

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอีกจังหวัดหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ชุมชน และยังได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เป็นพื้นที่นำร่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และธรรมชาติที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ในปี 2554 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนจังหวัดน่าน จำนวนทั้งสิ้น 418,642 คน แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 405,086 คน และเป็น

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 13,556 คน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของผู้มาเยี่ยมเยือน เป็นเงิน 1,020.95 บาทต่อคนต่อวัน (รายงานสถิติจังหวัดน่าน, 2554, หน้า 146-148)

การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับค่านิยมและเป็น ที่สนใจของนักท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และผจญภัย โดยมีกิจกรรม หลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น กิจกรรมเดินป่า ล่องแพยาง พายเรือคายัค เทียน้ำตก ดูนก การศึกษาธรรมชาติ ฯลฯ ที่ผ่านมากการจ้ดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวบางกิจกรรมไม่สอดคล้อง กับศักยภาพพื้นที่ ขาดการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วม ของเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ และกระแสดความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาศักยภาพของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่านต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน
3. เพื่อเป็นพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศักยภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน ในประเด็น ดังต่อไปนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ลุ่มน้ำว้า ด้านบริการเสริม และด้านที่พัก
2. ด้านการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน
3. พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน ทั้งในด้านของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม การท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีและการเกษตรรวมถึงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติ ดังนี้คือ 1) อุทยานแห่งชาติขุนน่าน ตั้งแต่บ้านสะปัน ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ 2) เขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข ตำบลหนองแดง อำเภอแม่จริม และ 3) เขตอุทยานแห่งชาติแม่จริม ตำบลน้ำตวง ตำบลแม่จริม ตำบลน้ำปาย อำเภอแม่จริม จนถึงบ้านหาดไร่ ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้
 - 1.1 ภาครัฐได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน
 - 1.2 ภาคเอกชนได้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการบริการท่องเที่ยวโรงแรมรีสอร์ท ร้านอาหารและร้านค้าขายของที่ระลึก
 - 1.3 ประชาชนท้องถิ่นได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน
 - 1.4 นักท่องเที่ยวได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านอันได้แก่ อุทยานแห่งชาติขุนน่าน อุทยานแห่งชาติดอยภูคา และอุทยานแห่งชาติแม่จริม
2. กลุ่มตัวอย่าง

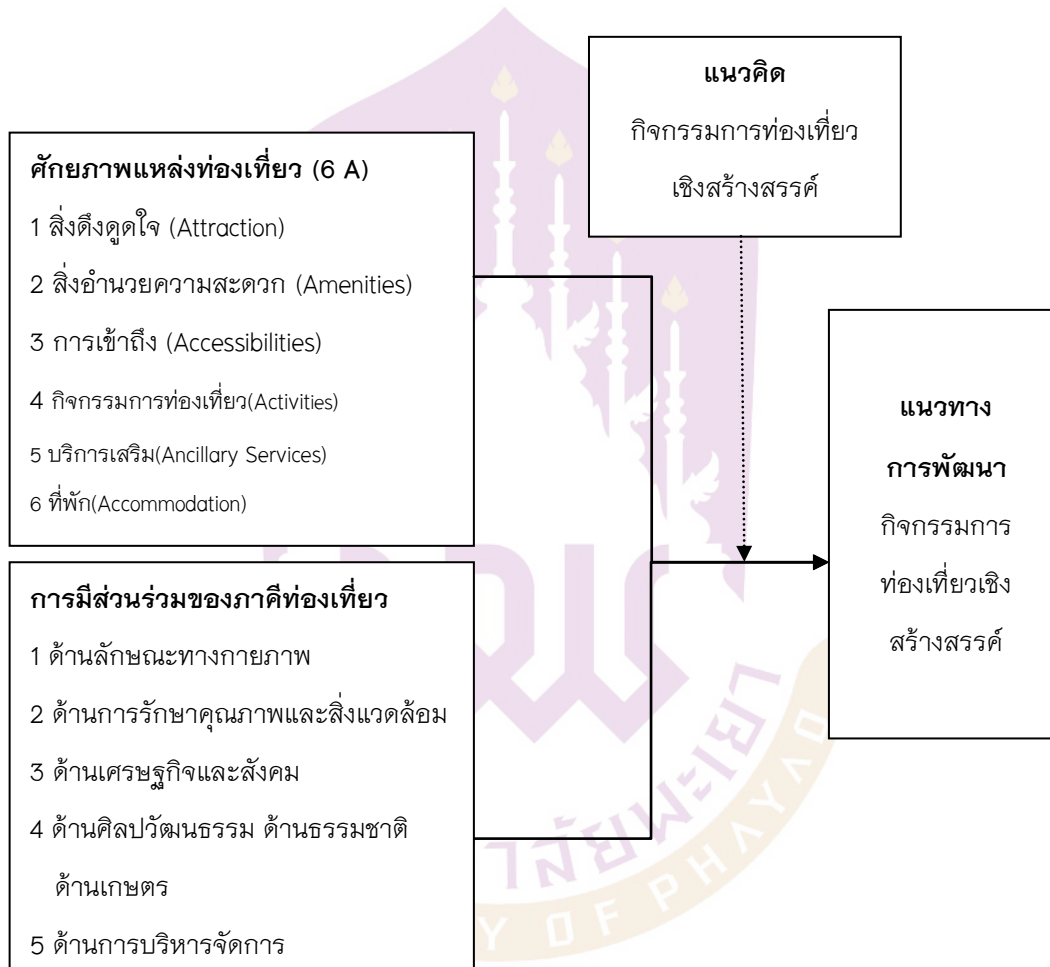
นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติขุนน่าน อุทยานแห่งชาติดอยภูคา และอุทยานแห่งชาติแม่จริม จังหวัดน่าน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

เดือนมิถุนายน 2555-มีนาคม 2556 รวมระยะเวลาที่ศึกษา 10 เดือน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา (Conceptual Framework)

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนา
กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านได้ประยุกต์เป็นกรอบการวิจัยได้
ดังภาพที่ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรทางธรรมชาติวัฒนธรรมประเพณีและการบริการที่มีอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน โดยใช้อย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้นานและให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางด้านธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนและการเกษตรที่มีอยู่ภายในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากรในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยพื้นที่จะต้องมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติวิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกมีสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนการบริหารจัดการที่ดี

การประเมินศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โดยพิจารณาตามลักษณะทางกายภาพด้าน การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ ด้านการเกษตร และด้านบริหารและจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในชุมชนในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติ

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่มาเยือนชั่วคราวอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน(ในอุทยานแห่งชาติทั้ง 3 อุทยาน) ทั้งพักค้างคืน และไม่พักค้างคืน

อุทยานแห่งชาติ หมายถึง พื้นที่ที่สงวนไว้ เพื่อคุ้มครองรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะ ป่าไม้และสัตว์ป่า ตลอดจนทิวทัศน์ ธรรมชาติที่สวยงาม และมหัศจรรย์อันเป็นที่ตรงตาตรงใจแก่ผู้พบเห็นให้คงอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมมิให้ถูกให้ ทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปและถูกใช้ไปในทางที่ผิด เพื่อรักษาสมบัติของธรรมชาติไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง ๆ ได้ชมได้ศึกษา ค้นคว้าธรรมชาตินั้น ๆ ต่อไป

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ชุมชนที่มีอาณาบริเวณติดต่อกับแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาและสมาชิกในชุมชนหรือองค์กรในชุมชนทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนหรือองค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) สภาตำบล สมาคม ชมรมหรือกลุ่มชาวบ้านได้มีส่วนในการกำหนดแนวทางการวางแผน และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนมีความเหมาะสมเป็นไปตามหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และการได้รับรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

การวิจัยแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน ในครั้งนี้ นอกจากจะได้มีส่วนในการนำเสนอข้อมูลศักยภาพของพื้นที่ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว แล้วยังทราบถึงภาคีการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ และผู้ที่สนใจ นำไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และสนับสนุนผลการศึกษาริวิจัย ซึ่งกำหนดเป็นหัวข้อไว้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. แนวคิดด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. แนวคิดด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
4. แนวคิดด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว
5. แนวคิดด้านการจัดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว
6. แนวคิดด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
7. บริบทพื้นที่ศึกษา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism)

จากการประชุม Globe 1990 Conference ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย และยังหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ ด้วยโดยมีลักษณะที่สำคัญคือเป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชนชนบทธรรมเนียมประเพณี ที่มีต่อการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องให้ประชาชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ (สฤษฎ์ แสงอรุณ, 2541, หน้า 33)

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีผู้ให้ความหมาย และคำจำกัดความไว้มากมายพอจะยกตัวอย่างได้ดังนี้

เซบาลอส-ลาสคูเริน (Ceballos-Lascurain, 1988) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าหมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพพืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

The Ecotourism Society (1991) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดประโยชน์ต่อประชาชน

เจเน็ตริชาร์ดสัน (Jenet Richardson, 1993, หน้า 15) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าหมายถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ทางธรรมชาติ โดยการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วยการสื่อความหมายในเรื่องธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจถึงการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนท้องถิ่น

The Commonwealth Department of Tourism ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งนิยามไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน คำว่าธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมยังครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นด้วย ส่วนคำว่ารักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนนั้นหมายถึงการป็นผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ดวงพรโรจน์เจริญวัฒนา, 2543, หน้า 20)

จากการให้นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พอจะสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมายถึง การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง โดยเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดความรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันสามารถสร้างประโยชน์ การมีส่วนร่วม และการสร้างจิตสำนึกของชุมชนในท้องถิ่น

แนวคิดพื้นฐานและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ธีรพัฒน์ ตี๋อดัน (2546, หน้า 26) ได้กำหนดแนวคิดพื้นฐาน หรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเอาไว้ 4 ประการ ดังนี้

การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยวนิเวศจะให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติรวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และข้อพึงระมัดระวังประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ หากนักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวแล้วเข้าไปประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก็อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้สูงกว่าการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และห่างไกลจากสายตาของเจ้าหน้าที่

การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติ และระบบนิเวศได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเหล่านั้น จะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายคุณค่าไปก็มีโอกาสเกิดได้สูง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจ และการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวให้คงอยู่ เพื่อสนองความต้องการของคนทั่วไปจึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ นอกจากนี้การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังรวมไปถึงบุคคลกลุ่มอื่น ๆ เช่น ราษฎรท้องถิ่นภาคี และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบของแหล่งท่องเที่ยววันด้วย

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

หลักการข้อนี้มีความสัมพันธ์กับการสร้างจิตสำนึกโดยตรง กล่าวคือนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนา หรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้และแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น นิยมที่จะเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย และมักจะไม่สนใจกับความสะดวกสบายของกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงต้องการการบริการและการอำนวยความสะดวกประเภทที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อมมากกว่าดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงควรต้องพิจารณาถึงการจัดให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติ เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ่งซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวและได้รับความพึงพอใจกลับไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อมรูปแบบของการมี

ส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยวและการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ธีรพัฒน์ดี้อตัน (2546, หน้า 28) ได้แบ่งองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน และกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การปฏิบัติตามแผน ได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นภดล ปราศราคี (2547, หน้า 11-12) ได้กล่าวถึงรายงานของ Queensland Ecotourism Policy 1995 เกี่ยวกับรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบพหุภูมิภัยส่วนตัว (Frontier ecotourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวส่วนตัวหรือกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน 10 คน และใช้ยานพาหนะแบบไม่มีเครื่องยนต์ เช่น การเดินป่า การล่องเรือ ส่องแพ เพื่อเดินทางท่องเที่ยวไปในพื้นที่ธรรมชาติที่ห่างไกลและมีคน

ไปน้อย โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะต้องพึ่งพาตนเองสูงมาก ใช้บริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยมาก ชอบสิ่งท้าทายและอาศัยความรู้ความชำนาญในการเอาตัวรอด

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกลุ่มเล็ก (Small group ecotourism) เป็นรูปแบบที่มีความเป็นส่วนตัวหรือเป็นกลุ่มเล็กประมาณ 15 คน มักใช้ยานพาหนะที่มีเครื่องยนต์ การท่องเที่ยวไปในซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่ไป รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ความสามารถพิเศษในการเอาตัวรอดสูงเหมือนแบบแรก เช่น การขี่จักรยาน การเดินป่า เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบกลุ่มใหญ่ (Popular ecotourism) รูปแบบนี้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับยานพาหนะที่สามารถบรรจุนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก เช่น รถบัส หรือเรือขนาดใหญ่ มีความต้องการในการพึ่งพาตนเองได้น้อย และไม่ชอบการทำทาย แต่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อาหาร เครื่องดื่ม และห้องน้ำ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบนี้รวมความหลากหลายของนักท่องเที่ยวทั้งอายุ และสมรรถภาพของร่างกาย

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยได้กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้ (อิทธิพล ไทยกมล, 2545, หน้า 9)

- เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
- มีความพร้อมในการบริหารจัดการ การมีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหาร และเครื่องดื่ม
- มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิมเส้นทางแบบวงรอบหรือวงกลมระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรขึ้นไป
- มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
- มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้ง/วัน
- มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- มีบริการจัดการพื้นที่และมีบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์การภาครัฐ องค์การเอกชน องค์การบริหารท้องถิ่น
- มีนโยบายในการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย และการจัดการมลพิษต่าง ๆ เป็นต้น

- มีแผนพัฒนาบุคลากรและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล
- แหล่งท่องเที่ยวที่มีที่พักแรมจะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

ปรีชา แดงโรจน์ (2544, หน้า 229-230) ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural attractions) หมายถึง สถานที่ธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ถ้ำ ลำธาร ทะเลหาด ทراساتดิน ทะเลสาบ เกาะแก่ง น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน บ่อน้ำแร่ เขตสงวนพันธุ์สัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน พื้นที่ชุ่มน้ำ ปะการัง ธรรมชาติใต้ทะเล และซากดึกดำบรรพ์ ฯลฯ ที่เปิดให้สาธารณชนเข้าใช้สถานที่เพื่อการท่องเที่ยว

2. แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม (Archaeological and cultural attractions) หมายถึง สถานที่โบราณหรือสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วัดโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน ศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน แหล่งโบราณคดี รวมถึงสถานที่จัดตกแต่ง หรือรวบรวมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เช่น ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งผลิตสินค้าพื้นเมือง หัตถกรรมพื้นบ้าน สถานที่แสดงการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของคนพื้นบ้าน เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ (Recreational attractions) หมายถึง สถานที่สร้างขึ้นเพื่อนันทนาการต่าง ๆ เพื่อให้ความเพลิดเพลิน ให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว เช่น สวนสนุก Theme park พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

4. แหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (Towns and communities attractions) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวในเมืองหรือชุมชนที่สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่นนั้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทต่อไปนี้คือ

1. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติที่มีความสวยงามน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม ซึ่งรวมถึงบริเวณที่มนุษย์เข้าไปปรุงแต่งเพิ่มเติมจากสภาพธรรมชาติในบางส่วน สามารถแบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติออกได้เป็น 3 ประเภทย่อย คือ

1.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทภูมิอากาศ เป็นสถานที่ที่มีลักษณะอากาศที่เกิดขึ้นตามสภาพธรรมชาติของแต่ละภูมิภาคของโลก ซึ่งโดยภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่ทั่วโลก จะแตกต่างกันไปตามที่ตั้งของเส้นละติจูด ความสูงของพื้นที่ กระแสน้ำ และพายุ จึงทำให้

ประเทศต่าง ๆ มีความสวยงามของธรรมชาติตามลักษณะภูมิอากาศแตกต่างกันในแต่ละช่วงของฤดูกาล เป็นเหตุให้ประชาชนที่อาศัยอยู่เขตภูมิอากาศหนึ่งอยากเดินทางไปเยี่ยมเยือนภูมิอากาศเขตอื่น เพื่อสัมผัสกับภูมิอากาศที่แตกต่างกัน

1.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภททิวทัศน์สวยงาม เป็นสถานที่ที่มีทิวทัศน์ทางธรรมชาติสวยงามแปลกประหลาด สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไปเยี่ยมชมเยือน เช่น ป่า เขา เกาะ แก่ง ชายหาด ถ้ำ ทะเล แม่น้ำ ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ กว๊าน น้ำตก น้ำพุร้อน ทุ่งหญ้า ทุ่งดอกไม้ ลานหิน เนินดิน เสาหิน ธารน้ำแข็ง เป็นต้น

1.3 ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทสัตว์ป่า เป็นสถานที่ที่มีความงดงามตามธรรมชาติสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากเช่นกัน เพราะสัตว์ป่าเป็นสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติที่น่าศึกษาหาความรู้ และนับวันจะสูญหายหมดไป แต่ยังคงมีที่ให้ท่องเที่ยวศึกษาได้ตามแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและสวนสัตว์เปิด เช่น การชมนกที่ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีต และได้สร้างเสริมขึ้นในสมัยปัจจุบันซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา เป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้นว่าในสมัยโบราณมีความเจริญ และตกทอดเป็นมรดกตกทอดมาอย่างชนรุ่นหลัง ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนพื้นที่นั้นสามารถแบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุออกเป็น 2 ประเภทย่อยที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

2.1 ประเภทโบราณสถาน เป็นสถานที่ที่มีอายุนับร้อยปี หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสถานที่นั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี เช่น ศาสนสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเมือง คูเมือง พระราชวัง พระตำหนัก บ้านโบราณ เมืองโบราณ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

2.2 ประเภทโบราณวัตถุ เป็นวัตถุโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถานซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของวัตถุนั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละประเทศอาจเก็บสะสมไว้ในพิพิธภัณฑสถานหรือสถานที่เก็บแบบอื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าชม อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศ เช่น ภาพเขียนโบราณ วัตถุโบราณ สมบัติโบราณ พระพุทธรูปโบราณ รูปปั้นโบราณ เป็นต้น

3. ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมที่มีผลต่อการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือน อาจแยกออกเป็นประเภทย่อยที่สำคัญได้ 3 ประเภทต่อไปนี้

3.1 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ชุมชน หมู่บ้าน เรือนแพ ตลาด ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมือง สินค้าพื้นเมือง ไร่สวน เหมือง วิถีชีวิต ทัศนียภาพไมตรีของประชาชน เป็นต้น

3.2 ประเภทประเพณี ได้แก่ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา เทศกาลกินเจ ประเพณีลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ ประเพณีอินทขิล เป็นต้น

3.3 ประเภทกิจกรรม ได้แก่กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมบันเทิง สวนสนุก สวนสาธารณะเฉพาะทาง สนามกอล์ฟ สนามแข่งรถ เป็นต้น สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่หลายกิจกรรม เช่น การเดินป่า การศึกษาธรรมชาติ การเลี้ยงสัตว์ การดูนก การพายเรือ การดำน้ำ การตั้งแคมป์ การล่องแพ การขี่ช้าง การถ่ายรูป การขี่จักรยาน การโต้เขา การตกปลา การแสวงบุญ การนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

นโยบายหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากแนวคิดและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ การจัดการกิจกรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รัฐบาลได้กำหนดนโยบายหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการควบคุมดูแลรักษา รวมถึงการจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกกระทบกระเทือน และฟื้นตัวได้ยาก

2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากรที่มีอยู่ มีการจัดการที่เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบ และกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ หลีกเลี่ยงความขัดแย้งต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการบริการการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรม ชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือให้ประชาชน มีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5. ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความจำเป็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6. นำแผนการพัฒนารท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าสู่แผนการพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาคพร้อม ทั้งให้มีการจัดสรร และกระจายงบประมาณอย่างเพียงพอและทั่วถึง

7. สนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผล การพัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อกำหนด แนวทางการจัดการการแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8. การใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำ ตักเตือน รวมถึงการสร้างวินัยด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9. จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการแก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

10. จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสาร และการจัดการร่วมกันทุกระดับนโยบายด้านต่าง ๆ ในการจัดการเชิงนิเวศ

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษา หาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน โดยต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อธรรมชาติน้อยที่สุด หรือสามารถป้องกันแก้ไขได้ สามารถแบ่งกิจกรรมได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กิจกรรมการท่องเที่ยว (กิจกรรมหลัก)

- กิจกรรมการเดินป่า (Hiking/Trekking)
- กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature education)
- กิจกรรมถ่ายรูป/บันทึกเทปวิดีโอ/เทปเสียงธรรมชาติ (Nature photography/ Videotaping and sound of Nature audio taping)
- กิจกรรมส่องสัตว์/ดูนก (Wildlife/Bird watching)

- กิจกรรมศึกษาถ้ำ/น้ำตก (Cave exploring/Waterfall)
 - กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์ (Sky interpretation)
 - กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ (Boat sightseeing)
 - กิจกรรมพายเรือแคนู (Canoeing)/เรือคายัค (Kayak)/เรือใบ (Browbeating)/เรือใบ (Sailing)
 - กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น (Snorkel skin diving)
 - กิจกรรมดำน้ำลึก (Scuba Diving)
2. กิจกรรมท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติ และกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัย (กิจกรรมเสริม)
- กิจกรรมชมทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing)
 - กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain/Mountain biking)
 - กิจกรรมปีน/ไต่เขา (Rock/Mountain climbing)
 - กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์ (Tent camping)
 - กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก (Hang glider)
 - กิจกรรมล่องแพยาง/แพไม้ไผ่ (White water rafting)
 - กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร (Picnicking)
 - กิจกรรมเที่ยวชมน้ำตก (Waterfall visits/Exploring)
 - กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ (Wind surfing)
3. กิจกรรมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์
- ชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์
 - ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์
 - ศึกษาชื่นชมความงามศิลปกรรม วัฒนธรรม และกิจกรรม เรียนรู้พฤติกรรมของคน
 - การศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

แนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยว

คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จำเป็นอันสามารถเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้นั้น มีนักวิชาการทางการท่องเที่ยวได้กล่าวไว้หลากหลาย อาทิเช่น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542); มนัส สุวรรณ และคณะ (2544); วรรณภา ศิลปะอาษา; นภดล ภาคพรต และวศิน อิงคพัฒนามกุล (2545); ดรรชนี เอมพันธุ์ (2545); นภาพรรณ ฐานะกาญจน์ (2545) ซึ่ง

เมื่อนำมาประมวลคุณลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรมีลักษณะ 6A ดังต่อไปนี้

1. ความดึงดูดใจ (Attraction) ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรมีความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวที่สามารถดึงดูดหรือให้นักท่องเที่ยวสนใจไปเยือนได้ จำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างผสมกันดังนี้

- ลักษณะความเป็นของแท้/ดั้งเดิม (euthenics)
- ความหายากในโลก/ภูมิภาค/ประเทศ (scarcity: international/regional/national) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่เพียงหนึ่งเดียว หรือมีจำนวนน้อย หายาก ไม่ซ้ำกับใครที่ไหน จะสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนได้เป็นอย่างมาก
- คุณภาพด้านทัศนียภาพมีความงดงามทั้งตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น
- ความโดดเด่นเฉพาะตัวของพื้นที่ หมายถึง พื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัวทางกายภาพ ก่อให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ และความประทับใจ ฐานทรัพยากรมีความหลากหลายทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพสูง หรือมีคุณค่าที่โดดเด่นเฉพาะตัวในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม
- ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืชและสัตว์ป่า เป็นสังคมพืชที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายชนิดของพันธุ์พืชสูง ถูกบุกรุก รบกวนน้อย คงสภาพความเป็นผืนป่าดั้งเดิม พันธุ์ไม้ขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ
- คุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วยคุณค่าทางสุนทรียภาพ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี คุณค่าทางอัตตลักษณ์ ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และสังคม คุณค่าทางวิทยาการและการศึกษา คุณค่าทางสังคม ขนาดสภาพกายภาพในปัจจุบัน และความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ
- สถานภาพ (status) ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลัก (primary tourism resources) นับเป็นปัจจัยที่มีค่าสำคัญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมเยือน
- ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ
- ความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) ทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละประเภทอาจมีความสามารถในการรองรับในแต่ละด้านและช่วงเวลาแตกต่างกัน
- ภาพลักษณ์ (image) ความมีชื่อเสียงของพื้นที่ ภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวมีต่อ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ล้วนมีผลอย่างมากที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือก หรือไม่เลือก

ที่จะบริโภคทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ทั้งนี้รวมถึงภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวมีต่อเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย

2. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง (accessibility) ทรัพยากรการท่องเที่ยวมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่งและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้าเยี่ยมชมและประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว ณ พื้นที่ สถานที่ หรือจุดท่องเที่ยว

3. การบริการ (ancillary service) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดสรรการบริการด้านต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ เช่น การบริการด้านการตลาด การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (amenities) บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนให้ได้รับความสุขสบายและประทับใจได้แก่ 1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน 2) สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สิน และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทการเข้า ออกเมือง

5. ความเป็นมิตรไมตรีจากเจ้าของท้องถิ่น (amity) เนื่องจากคนไทยมีความเป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดีและเป็นจุดแข็งที่ได้เปรียบประเทศอื่น ๆ ซึ่งแสดงออกมาเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว และการให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การให้ข้อมูล การแนะนำต่าง ๆ

6. ความประทับใจ (amenity) ทรัพยากรการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งในการเที่ยวชม ก่อให้เกิดความสนุกสนาน ซึ่งมีความงดงาม โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ ด้วยบรรยากาศและการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีทั้งประเภทที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่มีคุณค่าของประเทศ นับได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญมากต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีความสำคัญดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545, หน้า 5-7)

1. ความสำคัญด้านจิตวิทยา คือ เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการเดินทางท่องเที่ยวและเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความสุขลดความตึงเครียด

2. ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ คือ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ของท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาครัฐ

3. ความสำคัญด้านสังคม คือ ช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน และช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กับประชาชน รวมถึงช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่

4. ความสำคัญด้านวัฒนธรรม คือ แสดงถึงความป็นเอกลักษณ์ของชาติ สะท้อนให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาบรรพชน

5. ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นที่เน้นการนำเอาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์

หลักการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วยหลักการ 10 ประการดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545, หน้า 19-22)

1. อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using resource sustainable) หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมอย่างเพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพและใช้อย่างประหยัดให้คุ้มค่า โดยคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่าคุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ลดการบริโภคใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นและลดการก่อของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมกันวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติ มีคุณภาพเหมือนกัน ใช้ทดแทนกันได้เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (Maintain diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก อาจเพิ่มกิจกรรม การดูนก การปีนหน้าผา หรือหมู่บ้าน วัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวโบราณคดีอาจเพิ่มกิจกรรมการนั่งเกวียนเทียมวัว เป็นต้น

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่ทำงานตามแผนที่วางไว้ จะต้องประสานแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวกับแผนกลยุทธ์การพัฒนาชาติ แผนพัฒนาของหน่วยงานอื่นที่

5. ต้องพัฒนาการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่นนั้น

6. การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมทำงานท้องถิ่นแบบเป็นองค์รวมโดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด

7. ประชุมปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and the public) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องประสานกับประชาคมในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ ประชุมปรึกษาทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและด้านการตลาดโดย จัดการประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เป็นการลดการขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งพนักงานดูงานอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กร เป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการท่องเที่ยว

9. จัดเตรียมข้อมูลคู่มือบริการข่าวสารการท่องเที่ยวให้พร้อม (Marketing tourism responsibly) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว ข่าวสารการบริการการขายให้พร้อมเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ

10. ประเมินผล ตรวจสอบและวิจัย (Undertaking research) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวินิจฉัยอย่างสม่ำเสมอ โดยการสอบถามจากผู้ใช้บริการโดยตรง จากใบประเมินผล หรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบผลของการบริการนำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการบริการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อความประทับใจ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้

วิธีการดำเนินการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2549, หน้า 12-15) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว (Resource management) ควรประกอบด้วยวิธีการดำเนินการต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อประเมินศักยภาพและจัดระดับ

การวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อประเมินศักยภาพ และจัดระดับทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวหมายถึง การวิเคราะห์หาจุดเด่นที่มีเอกลักษณ์ของทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจะได้วิเคราะห์ความเหมาะสมต่อการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้ที่รับผิดชอบควรเริ่มต้นด้วยการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โดยการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ว่ามีทรัพยากรการท่องเที่ยวอะไรบ้าง เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทใด และมีสภาพอย่างไร ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีคุณลักษณะและความเหมาะสมที่แตกต่างกันตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมสูงสุด จึงควรได้รับการจัดการที่ถูกต้อง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมน้อยควรได้รับการพิจารณาในด้านรูปแบบและการจัดการที่ทำให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว และมีระบบการจัดการที่สามารถเอื้อประโยชน์และตอบสนองความต้องการโดยรวมของประเทศ

1.2 ขั้นตอนการประเมินศักยภาพและจัดระดับของทรัพยากรภายในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยขั้นตอนการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยกำหนดระดับการให้คะแนน 5-1 จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุดดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว ความเกี่ยวเนื่องของระบบนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น กำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ ได้คะแนนเท่ากับ 5 และแหล่งท่องเที่ยวที่มีการปรับปรุงแก้ไขสภาพของพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเล็กน้อยได้คะแนน 4 เป็นต้น

- ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพิจารณาจากสภาพโดยทั่วไปใน 3 ปัจจัย คือ ระบบนิเวศภายในแหล่งท่องเที่ยว ความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ และการมีองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น มีโบราณสถานภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีความเหมาะสมของทรัพยากรในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้คะแนน 5 เป็นต้น

2. การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

เป็นการประเมินปริมาณของนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และระดับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะสามารถรองรับได้โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ และการลดลงของคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือนันทนาการที่ นักท่องเที่ยวควรจะได้รับจากการไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ควรพิจารณาปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ขีดจำกัดทางสภาพแวดล้อม หมายถึง ขีดความสามารถในการรักษาสสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับจำนวนนักท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวซึ่งถ้าขาดความสมดุลจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพ

2.2 ขีดจำกัดทางการตลาด หมายถึง ขีดความสามารถในการรองรับตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นความสามารถในการรักษาสสมดุลระหว่างปริมาณนักท่องเที่ยวกับกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่รองรับนักท่องเที่ยวซึ่งมีผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิทยา

2.3 ขีดจำกัดของชุมชน หมายถึง ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนซึ่งหากมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไป จะเกิดผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นความหนาแน่นของพื้นที่ใช้สอยในชุมชน เช่น ในร้านอาหาร ร้านค้า หรือบริเวณชายหาด เป็นต้น

3. การกำหนดเขตการใช้พื้นที่หรือเขตการจัดการในแหล่งท่องเที่ยว

บริเวณแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งต้องมีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ (Zoning) หรือเพื่อการจัดการ (Management zone) ให้เหมาะสมตามสภาพและขนาดของทรัพยากรที่จะรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น โดยสามารถป้องกันผลกระทบที่จะมีผลต่อระบบนิเวศโดยรวมด้วย โดยมีแนวทางการดำเนินการต่อไปนี้

3.1 การจัดให้มีเขตบริการหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (Visitor center) ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวควรจัดให้อยู่ในบริเวณที่เหมาะสม และเป็นพื้นที่ราบมากพอที่จะจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้บริการ ข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีเอกสารสิ่งพิมพ์ นิทรรศการ แผ่นป้ายบรรยาย จัดให้เส้นทางเดินเท้าหรือเส้นทางเดินป่า ให้สามารถแนะนำ และอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติ รวมถึงสิ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

3.2 การจัดเขตสงวนหรือบริเวณพื้นที่ที่มีความเปราะบางด้านนิเวศพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางด้านนิเวศ และพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ ควรจัดไว้เป็นเขตสงวนหรือเขตพื้นที่อนุรักษ์ที่จำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้ประโยชน์อย่างเข้มงวดเพื่อรักษาสสมดุลทางด้านนิเวศ

4. การควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว

เป็นการควบคุมการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในพื้นที่ การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการมีระบบป้องกันและกำจัดมลภาวะที่เหมาะสม

แนวคิดด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2529, หน้า 40-42) ได้เสนอหลักเกณฑ์การพิจารณาและการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงามลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิต
2. ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทางระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย
4. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว
6. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของ จารุจน์ กลิ่นดีปสี (อ้างอิง วิภา ศรีระทุ, หน้า 2551) โดยครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้านดังนี้

1. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว ไม่ให้เกิดขีดความสามารถในการรองรับ การจัดการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจ หรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ทั้งนี้ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ ก่อนที่จะวางแผนพัฒนาหรือสิ่งเสริมใด ๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร (2542, หน้า 43-44) แบ่งองค์ประกอบที่นำมาเป็นเครื่องบ่งชี้ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

1. ปัจจัยจูงใจหลักของการท่องเที่ยว พิจารณาจากสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวหลาย ๆ ด้าน เช่น ความต้องการในด้านความสะดวกในการพักผ่อนความสนุกสนาน การหาประสบการณ์ ซึ่งปัจจัยจูงใจหลักแบ่งได้ 3 ชนิด ได้แก่ ปัจจัยจูงใจด้านธรรมชาติ ปัจจัยจูงใจในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา และปัจจัยจูงใจทางด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. ปัจจัยประกอบ ได้แก่ คุณค่าดึงดูดใจจากสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ภัยธรรมชาติ และการเมือง

3. ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ได้มาตรฐานด้านที่พักและอาหาร การสื่อความหมาย ข้อมูลข่าวสาร การให้ข่าวสารประชาสัมพันธ์ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4. ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ต้องพิจารณาถึงโครงข่ายการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ บริการสาธารณะ

แนวคิดด้านการส่งเสริมและการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโต และขยายตัวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดเป็นสาขาทางเศรษฐกิจหลักที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านการนำมาซึ่งรายได้ ก่อให้เกิดการหมุนเวียน เกิดการสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค รวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจที่มีเกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง ความสำคัญของการท่องเที่ยวดังกล่าว ทำให้การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องมีทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม มีกระบวนการจัดการอย่างต่อเนื่องที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง

การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย, 2550, ออนไลน์)

1. เร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง
2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพรวม ทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่น ๆ โดยรอบ ทั้งด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว
5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

การพัฒนาการท่องเที่ยว

ไตรยา สิงสุวรรณค์ (2546, หน้า 28) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การดำเนินงานพัฒนาสภาพชุมชนด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกหรือโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีการวางแผนการจัดการจากภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของ

นักท่องเที่ยวอันจะทำให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจะควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรให้คงความดึงดูดใจทั้งนี้จำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนและเกิดการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

ระดับของการวางแผนการท่องเที่ยว

ระดับของการวางแผนหรือเป้าหมายของการวางแผน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545, หน้า 52-53) แบ่งเป็น 4 ระดับดังต่อไปนี้

1. ระดับการสำรวจเบื้องต้น (Preliminary survey) เป็นระดับพื้นฐานของการวางแผน มีเป้าหมายในการเข้าไปศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะในประเด็นที่สำคัญ หรือปัญหาที่เด่นชัด มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือการพัฒนาขนาดเล็กในระยะสั้น ซึ่งเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายการบริหารและงบประมาณ โดยนำมาประมวลวิเคราะห์เพื่อการศึกษาและพัฒนาในขั้นต่อไปการพิจารณาและศึกษาจะมุ่งประเด็นที่แหล่งท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว

2. ระดับการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary study) เป็นการศึกษาในระดับถัดจากการสำรวจเบื้องต้น เป็นการศึกษาแบบผสมผสานในทุก ๆ สาขาทั้งทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านตลาดการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและสังคม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่เป็นไปในลักษณะกว้าง ๆ โดยสังเขป เพื่อจะพิจารณาถึงความเป็นไปได้ โอกาสและทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น ๆ ในขณะเดียวกันผลของการศึกษาก็จะชี้แนวทางการดำเนินการ และการแก้ปัญหาในระยะสั้นไว้ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนหลักในรายละเอียดต่อไป

3. ระดับการจัดทำแผนหลัก (Master plan) มีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาเบื้องต้น โดยมีการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียด กำหนดแผนหลักและโครงการที่จะต้องมีการจัดทำตลอดจนเสนอแนะกลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตราแผนที่ได้วางไว้ งานในระดับนี้จะอาศัยข้อมูลและการวิเคราะห์จาก 2 ระดับแรก เป็นฐานและจะเน้นหนักที่การกำหนดปัญหา ข้อได้เปรียบเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ แนวทางการพัฒนา กลยุทธ์ในการดำเนินการ และโครงการที่ควรจัดทำ

4. ระดับการศึกษาความเหมาะสม (Feasibility study) เป็นการศึกษาสืบเนื่องในรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ ที่ได้มีการกำหนดไว้ในการจัดทำแผนหลัก

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นขั้นตอนแรกของการวางแผนการท่องเที่ยว ฉะนั้น ข้อมูลที่จำเป็นในการวางแผนจึงอาศัยข้อมูลในด้านต่าง ๆ ประกอบ นอกเหนือจากข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น เพื่อให้ได้ภาพระดับกว้าง การท่องเที่ยวจะได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องและส่งเสริมการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ข้อมูลที่จำเป็นในการวางแผนการท่องเที่ยว

นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย, 2550, ออนไลน์)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสำรวจข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูล

1. สสำรวจข้อมูลทั่วไป เป็นขั้นตอนแรกของการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ข้อมูลที่จำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจึงต้องอาศัยข้อมูลในด้านต่าง ๆ ประกอบนอกเหนือจากข้อมูลด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ภาพระดับกว้าง และการพัฒนาการท่องเที่ยวจะได้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ดังนี้

1. สภาพกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ที่ตั้งและเขตการปกครอง สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ และการใช้ที่ดิน

2. สภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลผลิตมวลรวมของพื้นที่ รายได้ต่อหัวประชากร อาชีพพื้นฐานประชากร โครงสร้างเศรษฐกิจ และการจ้างงานทางตรงและทางอ้อมจากการท่องเที่ยว

3. ลักษณะของประชากร ได้แก่ จำนวนและอัตราการเพิ่มประชากร สัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบท อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพเข้าออกของประชากรและจำนวนแรงงานและสัดส่วนประชากรที่มีอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

4. สภาพสังคม ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ การนับถือศาสนา สภาพการศึกษา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การละเล่นกีฬาท้องถิ่น สภาพทั่วไปด้านสาธารณสุข ฯลฯ

2. สสำรวจข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม กิจกรรมงานประเพณี กีฬา การละเล่นสำคัญ เอกลักษณ์ของท้องถิ่น และหัตถกรรมสินค้าที่ระลึก

3. สสำรวจข้อมูลด้านตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนและที่มาของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสนใจ การกระจายตัวของนักท่องเที่ยวในแต่ละเดือน แต่ละสถานที่ และช่วงเวลาที่มี จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดและต่ำสุด โครงสร้างนักท่องเที่ยว การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวและการเดินทางของนักท่องเที่ยว

4. สสำรวจข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เส้นทางและโครงข่ายการคมนาคม ทั้งภายในพื้นที่เอง และพื้นที่ใกล้เคียง โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ความพร้อมของเมือง เช่น จำนวนร้านค้า สถานบริการ ร้านอาหาร สถานเริงรมย์ และที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์และกำหนดข้อได้เปรียบด้านการท่องเที่ยว เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดยการเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงว่าศักยภาพด้าน

การท่องเที่ยวของพื้นที่ สามารถแข่งขันกับพื้นที่ที่เป็นแบบเดียวกันได้หรือไม่ อย่างไร ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาในการวิเคราะห์ และกำหนดข้อได้เปรียบเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว ที่ตั้ง และทัศนคติของคนในท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย หลังจากที่ได้วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคแล้วจะทำให้มีข้อมูลในการวางแผนและตัดสินใจ ดังนั้นจึงควรมีการกำหนด วัตถุประสงค์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของประเทศ ของจังหวัด ของกระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 4 เขียนแผนงานและโครงการ เมื่อมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มีความชัดเจนและทิศทางที่แน่นอนแล้วจำเป็นต้องเขียนแผนงานและโครงการ โดยแผนงานและโครงการควรจะต้องสอดคล้องกับนโยบาย และโครงการดังกล่าวต้องคำนึงถึงมาตรฐานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินการตามแผนงานและโครงการ ในขั้นตอนนี้ควรจะต้องดำเนินการให้ เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ มีการใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม มีการอำนวยความสะดวก ประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้ง 5 ขั้นตอน โดยเห็นถึงภาพรวมของพื้นที่ทั่วไป ด้านแหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และการตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคตลอดจนข้อได้เปรียบเสียเปรียบทางการท่องเที่ยว สุดท้ายจะเกิดแผนงาน โครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

การกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย เป็นขั้นตอนของการวางแผน และทิศทางที่การท่องเที่ยวควรจะพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545 หน้า 74-77)

1. การกำหนดนโยบาย หมายถึง แนวทางที่ผู้วางแผนได้พิจารณาจากสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ จึงกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้จัดทำโครงการและผู้ทำแผนพัฒนาโครงการนำไปปฏิบัติตามแนวนั้น ๆ การกำหนดนโยบายคือการตอบคำถามว่าจะทำอะไรบ้างในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่จะไม่ระบุในรายละเอียด นอกจากนี้สิ่งที่ควรพิจารณาควบคู่ไปด้วยในการกำหนดนโยบายคือ นโยบายระดับต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายระดับชาติ นโยบายระดับกระทรวง และนโยบายของจังหวัด แผนงานและโครงการพัฒนาในระดับต่าง ๆ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอุปนิสัยของชาวท้องถิ่น

เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปได้ของนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวว่ามีมากน้อยเพียงไร

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ หมายถึง ความมุ่งหมายที่ต้องการหรือผลที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากนโยบายที่ได้กำหนดไว้ การกำหนดวัตถุประสงค์จะต้องสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดและสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่ไปด้วยเสมอ

3. การกำหนดเป้าหมาย หมายถึง ความต้องการหรือผลที่ต้องการ จะให้เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากนโยบายเช่นกัน เป้าหมายและวัตถุประสงค์อาจเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ต่างกันที่ว่า วัตถุประสงค์เป็นผลที่ค่อนข้างจะจับต้องยาก ฉะนั้นจึงต้องอาศัยการตั้งเป้าหมายเป็นเครื่องทดสอบ หรือเครื่องวัดว่าผลงานที่ได้ทำ หรือกำลังเป็นไปตามนโยบายที่ได้วางไว้จริงหรือไม่ เป้าหมายคือการถอดวัตถุประสงค์ซึ่งได้รับการกำหนดขึ้นแบบนามธรรมออกมาเป็นผลในลักษณะของรูปธรรม

แนวคิดด้านการจัดเส้นทางสัญจรเพื่อการท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวในเมือง (Harvey M. Rubenstein, 1992 หน้า 21-22)

เส้นทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าเป็นวิธีการท่องเที่ยวที่ใช้ได้สำหรับเมืองเกือบทุกเมืองและเป็นวิธีที่ค่อนข้างอิสระ สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ เนื่องจาก การเดินเท้าไม่มีการกำหนดระยะเวลา นักท่องเที่ยวสามารถหยุดแวะตามจุดสนใจได้ตามต้องการและหยุดพักนานเท่าใดก็ได้ ทำให้สามารถเห็นรายละเอียดของสภาพบ้านเมือง วิถีชีวิตของผู้คนเมืองต่าง ๆ เป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะแก่เมือง และเป็นการออกกำลังกายด้วยในขณะเดียวกันการจัดทำทางเดินเท้าในเมืองสามารถทำได้ง่าย ใช้พื้นที่ไม่มาก ลงทุนน้อย และประชากรของเมืองได้รับประโยชน์จากการมีทางเดินเท้า (เดชา บุญค้ำ, 2539, หน้า 1) เหตุผลสำคัญในการพัฒนาทางเดินเท้าในเมือง คือ การขยายและพัฒนาพื้นที่ในบริเวณศูนย์กลางการจับจ่ายใช้สอย หรือสร้างภาพพจน์ใหม่ให้กับเมือง ก่อให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น นิทรรศการ การแสดงเทศกาล และกิจกรรมอื่น ๆ โดยต้องเตรียมพื้นที่อำนวยความสะดวกได้แก่ ทางเดินเท้า ที่นั่งพักผ่อน ประติมากรรม น้ำพุ ร้านอาหาร ร้านค้า และกิจกรรมยามค่ำคืน ทางเดินเท้าหากได้รับการออกแบบ และวางแผนที่ดี จะช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อม สังคม และพื้นที่เกี่ยวข้องให้ได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกัน

ประโยชน์ของเส้นทางเดินเท้า (Richard K. Untermyer, 1984, 135) มีดังนี้

1. สงวนรักษา ฟื้นฟูเศรษฐกิจ และป้องกันไม่ให้น่านใจกลางเมืองขยายตัวออกไปยังชานเมือง ใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองเพื่อปรับปรุงการเข้าถึงน่านใจกลางเมือง และรักษาสภาพแวดล้อมเมือง

2. ช่วยให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้เดินเท้า รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการจับจ่าย

3. ลดปัญหาจราจร และปัญหาการกีดขวางทางสัญจรของยานพาหนะ

4. ช่วยปรับปรุงลักษณะทางจินตภาพของชุมชนเมืองให้สวยงามและชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ลดมลภาวะทางเสียง และมลภาวะทางอากาศ ที่เกิดจากการจราจรบนถนน

6. รองรับปริมาณนักท่องเที่ยว และนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่สถานที่ได้อย่างสะดวก และใกล้ชิดยิ่งขึ้น

7. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมภายในเมืองให้บริการสาธารณะและกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน เช่น การพบปะสังสรรค์ การแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

8. ส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์ ป้องกันไม่ให้โบราณสถานทรุดโทรมอันเนื่องจากแรงสั่นสะเทือนของรถยนต์ เป็นต้น

เส้นทางประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวในเมืองประวัติศาสตร์ คือรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน เนื่องจากเมืองประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเหล่านี้ได้รับการวางแผนในด้าน การอนุรักษ์ ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น เช่น การจัดนิทรรศการ เทศกาลการ จัดแสดงแสงสี เสียง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว

หลักการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มี ดังนี้

1. นำเสนอวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึงธรรมเนียม ประเพณี การแต่งกาย ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต ศาสนา การได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีของท้องถิ่น

2. นำเสนอศิลปะท้องถิ่น เช่น ดนตรี การละเล่น การฟ้อนรำ และศิลปหัตถกรรมที่ผลิตขึ้น เช่น ภาพวาด งานประติมากรรม เครื่องมือเครื่องใช้ นอกจากนี้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมก็เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญ

3. นำเสนอกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จากการสำรวจความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จนั้น มีผลจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เช่น การแสดงช้างในป่าเขตร้อนชื้น เทศกาลล่าสัตว์ งานแสดงสินค้าเกษตรกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเทคนิคในการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว การเที่ยวชมอุตสาหกรรมท้องถิ่น ตลาด ชุมชน ได้รับ

ความสนใจจาก นักท่องเที่ยวมาก และเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ถูกจัดอยู่ในโปรแกรมการท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวทั่วไป

4. นำเสนอความแตกต่างของเมือง และชุมชน ความแตกต่างของเมือง และชนบท อาคารบ้านเรือน ความเป็นอยู่ของผู้คนในเมือง ย่านศูนย์กลางเมือง ร้านค้า ร้านอาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก สวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ และอาคารสาธารณะ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการศึกษาเรียนรู้ และซึมซับความรู้สึกที่มีต่อเมืองท่องเที่ยว นั้น การนั่งรถไปตามถนนสายสำคัญภายในเมือง ผ่านสถานที่สำคัญ เมืองท่องเที่ยวบางแห่งยังได้จัดกิจกรรมกลางแจ้งเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งการแสดงเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเสมอ

5. นำเสนอรูปแบบทางวัฒนธรรมผ่านทางพิพิธภัณฑ์ เป็นการบอกกล่าวเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อารยธรรม ชาติพันธุ์ งานศิลปะท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยวัตถุประสงค์หลักของพิพิธภัณฑ์นั้นเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในเมือง และดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ

6. นำเสนอประเพณี เทศกาลท้องถิ่น ความเชื่อ ค่านิยมในท้องถิ่น หรืออิทธิพลทางศาสนา ประเพณี และเทศกาล สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดฤดูกาลท่องเที่ยวจากความนิยมของนักท่องเที่ยว (Edward Inskeep, 1999, pp. 80-85)

เส้นทางธรรมชาติ

เส้นทางธรรมชาติเป็นเส้นทางสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะนอกจากการทำหน้าที่เชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวแล้ว ยังช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวจากผลกระทบของการเหยียบย่ำ และกิจกรรมการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ได้อีกด้วย สามารถเป็นสื่อกลางที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจ และซาบซึ้งต่อธรรมชาติอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

หลักการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีดังนี้

1. เส้นทางเดินชมธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้าไปชื่นชมธรรมชาติ ระหว่างการใช้เส้นทางอาจมีการศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติบ้าง

2. เส้นทางเดินป่าระยะไกล เป็นเส้นทางเดินชมธรรมชาติ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกาย หรือเพื่อการเรียนรู้ และเข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติ

3. เส้นทางสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเพื่อการสื่อความหมายให้ความรู้ และความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว มีระยะทางยาวไม่มาก ควรเป็นเส้นทางแบบวงรอบ ซึ่งจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดเส้นทางควรมาบรรจบอยู่บริเวณเดียวกัน เส้นทาง

สื่อความหมายนี้สามารถแบ่งเป็น เส้นทางสื่อความหมายที่มีบุคคลนา หรือเส้นทางสื่อความหมายโดยให้ศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (USDA Forest Service 1964, อ้างใน กัลยารัตน์ศิริรัตน์)

4. เส้นทางเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยว หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการนำนักท่องเที่ยวจากจุดหมายหนึ่งไปยังอีกจุดหมายหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยว มักออกแบบให้เป็นระยะทางที่สั้นที่สุดเพื่อไปถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการอย่างรวดเร็วที่สุด

เส้นทางแบบผสมผสาน

หลักการจัดเส้นทางท่องเที่ยวแบบผสมผสานมี ดังนี้ (เดชา บุญค้ำ, 2539, หน้า 1)

1. การกำหนดเส้นทาง ควรสำรวจ และสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประกอบกับแนวโน้มที่ควรจะเป็นในการจัดเส้นทาง เริ่มต้นจากการพิจารณาตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ จัดลำดับความสำคัญ และความน่าสนใจ จากนั้นจึงพิจารณาความสามารถในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

2. การจัดเส้นทางในลักษณะวงจรบรรจบ ทำให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ เกิดความเพลิดเพลินตลอดเส้นทาง โดยไม่ต้องย้อนกลับไปเส้นทางเดิม

3. การจัดเส้นทางให้มีความแตกต่าง การกำหนดเส้นทางอาจทำขึ้นหลายเส้นทาง หรือหลายระบบก็ได้ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาต่างกัน ความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางสำหรับผู้สนใจศิลปะ และวัฒนธรรม อาจพานักท่องเที่ยวไปตามแม่น้ำลำคลองเพื่อดูวิถีชีวิต และสภาพบ้านเมือง หรืออาจเป็นเส้นทางที่มีความหลากหลาย และมีความน่าสนใจหลายด้านอยู่ร่วมกัน

4. การจัดประเภทพาหนะตามสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ แต่ละเส้นทางอาจใช้พาหนะในการเดินทางต่างกัน ทำให้เกิดความน่าสนใจแตกต่างกัน ตามสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และลักษณะเฉพาะของเมืองนั้น ๆ

5. ความต่อเนื่องกับเส้นทางท่องเที่ยวภายนอกเมือง เส้นทางท่องเที่ยวไม่ควรจำกัดอยู่เพียงภายในเมืองเท่านั้น แต่ควรต่อเนื่องกับเส้นทางท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติด้วย

แนวคิดด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์การยูเนสโกและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในชุมชน ในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่าง

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชน และ
2. ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบ แทนอิงตามระบบทุนนิยมและในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาใน ชุมชน

ยูเนสโกยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์รวมถึง การจัดให้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นการเรียนรู้ การศึกษาจากประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนจนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนนั้น ๆ โดยมีเป้าหมายว่านักท่องเที่ยวในลักษณะของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นเพียง นักท่องเที่ยว (Tourist) แต่จะเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้มีโอกาสเข้าไป ใช้ชีวิตร่วมกัน (Citizen of Community)

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เมื่อ อ้างอิงจากความหมายของการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีมาก่อน แต่เดิมการ ท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยววันนั้น ๆ แม้ต่อมากการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยว ไปยังพิพิธภัณฑ์ หรือโบราณสถานต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและ สร้างความสมดุลในชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อย่างชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการก่อเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในชุมชน ทั้งจากการร่วมคิด ร่วมทำสร้างกระบวนการกลุ่ม เมื่อมีการจัดการอย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จแล้ว ยังสามารถขยายผลไปในพื้นที่ข้างเคียงและพื้นที่อื่น ๆ ได้ แหล่งท่องเที่ยว และชุมชนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเครือข่าย

จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับ การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า "การท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีรากฐานจากชุมชนสร้างสรรค์ และต้องใช้ทุนทางสังคมต่าง ๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวสร้างสรรค์" (สว่างพงศ์, 2554)

พันเอก ดร. นาฬิกาติภักดิ์ แสงสนิท ผู้อำนวยการ อพท. ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์หรือ Creative Tourism ไว้ว่า “คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความได้เปรียบด้วยการสร้างมูลค่า (Value Creation) ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย (Thainess) วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวและที่สำคัญสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเองนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่เป็นธรรมมากขึ้นพร้อมกับสร้างความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวและชุมชนได้ร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบต่อชุมชน (Social Responsible Tourism)” ต้นทุนการท่องเที่ยวที่ประเทศไทย จุดประสงค์ของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือการเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์อันมีจุดหมายไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยหารูปแบบ สร้างองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสร้างสรรค์โดยใช้การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นเครื่องมือให้ชุมชนได้มีโอกาสในการใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่เพื่อกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวด้วยตนเองกำหนดและจำกัดจำนวน

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน (สำนักงานกพร.การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน เรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” วันศุกร์ที่ 29 เมษายน 2554 เวลา 09.30–12.30 น. ณ ห้องประชุม 2 ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดลำปาง)

จังหวัดน่าน

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จมาเป็นประจำทางจังหวัดจึงพยายามรักษาความเป็นน่านให้คงอยู่เหมือนเดิม ดังนั้น การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านจะเน้นการท่องเที่ยวหมู่บ้าน OTOP หมู่บ้านที่นิยมของจังหวัดคือหมู่บ้านชุมชนชาวไทยลื้อ และหมู่บ้านหนองเต่า ซึ่งอยู่ใกล้พระธาตุแช่แห้ง โดยจังหวัดสนับสนุนให้ชุมชนจัดการด้านการท่องเที่ยว และจัดการด้านผลิตภัณฑ์แปรรูปพื้นบ้าน และจะเน้นไปที่กิจกรรมและการบริการแบบ Service mind พร้อมอาหารพื้นเมืองแบบชนโตก นอกจากนี้ทางจังหวัดจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนทำโฮมสเตย์ อีกทั้ง ปรับภูมิทัศน์รอบ ๆ หมู่บ้านให้สะอาดเรียบร้อย รวมทั้งประสานงานกับแอตต้าในการส่งเสริมนักท่องเที่ยวมาพักหมู่บ้านชุมชนของจังหวัดน่านอีกด้วย

บริบทพื้นที่ศึกษา

ตราประจำจังหวัด

เป็นรูปพระธาตุแช่แห้ง ประดิษฐานบนหลังโคอศุภราช

ภาพ 2 ตราประจำจังหวัดน่าน

สภาพทั่วไป

จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบนทางด้านตะวันออก มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมของล้านนาตะวันออก ที่รู้จักในนาม “สุดปลายฟ้า ล้านนาตะวันออก” ที่นักท่องเที่ยวนิยมขนานนามอีกชื่อว่า “คู่มือหลวงพระบาง” ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 668 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาเดินทางโดยรถยนต์ประมาณ 8-10 ชั่วโมง สามารถเดินทางได้ทั้งรถยนต์ รถโดยสารประจำทาง และทางอากาศ จากกรุงเทพฯ-น่าน

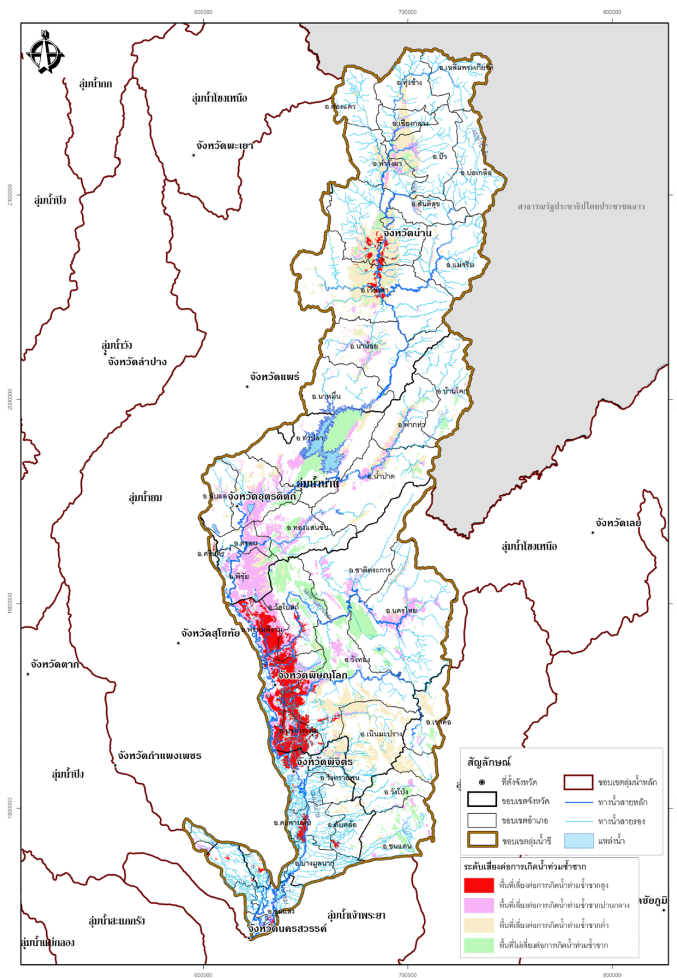
ภาพ 3 แผนที่ตั้งจังหวัดน่าน

น่านมีพื้นที่ 11,472,076 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 7 ล้านไร่เศษ เป็นเมืองชายแดนแห่งล้านนาตะวันออกอันอุดมไปด้วยวัฒนธรรมที่หลอมรวมจากเทือกเขาสูงถึงพื้นราบ มีความเก่าแก่รุ่นเดียวกับกรุงสุโขทัย มีเจ้าผู้ครองนครสืบต่อกันมา รวมทั้งสิ้น 64 พระองค์ น่านเดิมมีชื่อว่า “นันทบุรี” หรือ “วรรณคร” สร้างขึ้นโดยพญาภูคา ราชพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณที่ราบตำบลศิลาเพชร หรือ อำเภอปัวในปัจจุบัน ใน พ.ศ. 1902 พระยาการเมืองได้รับพระบรมสารีริกธาตุจากกรุงสุโขทัย ทรงเลือกถอยภูเพียงแช่แห้ง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมกับย้ายเมืองมาสร้างใหม่บริเวณเชิงดอย ต่อมาประมาณ พ.ศ. 1911 แม่น้ำน่านได้เปลี่ยนทิศทาง พระยาผางองราชบุตรพระยาการเมือง ได้ย้ายเมืองอีกครั้งมาตั้งที่บ้านห้วยไค้ ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองน่านปัจจุบัน

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดน่านมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาซึ่งวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนด้านเหนือและตะวันออกซึ่งเป็นรอยต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีทิวเขาหลวงพระบางและทิวเขาผืนน้ำ ซึ่งเป็นทิวเขาหินแกรนิต ที่มีความสูง 600-1,200 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดมีภูเขาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัด คือมีความสูงถึง 2,079 เมตร ส่วนพื้นที่ราบจะอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด และตามลุ่มน้ำต่าง ๆ

แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดคือแม่น้ำน่าน ซึ่งมีต้นกำเนิดทางตอนเหนือของจังหวัดแล้วไหลลงไปยังเขื่อนสิริกิติ์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ และบรรจบกับแม่น้ำปิงที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำสา ลำน้ำว้า ลำน้ำสมุน ลำน้ำปัว ลำน้ำย่าง ลำน้ำแหง เป็นต้น

ภาพ 4 พื้นที่ลุ่มน้ำน่าน

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดน่าน มีความแตกต่างกันของฤดูกาล โดยอากาศจะร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน และหนาวเย็นในฤดูหนาว โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดพาเอาความชุ่มชื้นมาสู่ภูมิภาค ทำให้มีฝนตกชุก ในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน และจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดพาเอาความหนาวเย็นสู่ภูมิภาค ในเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ และในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศร้อนนอกจากนี้จังหวัดน่าน ยังมีสภาพภูมิประเทศโดยรอบ เป็นหุบเขาและภูเขาสูงชันมาก ทิวเขาวางตัวในแนวเหนือใต้ ทำให้บริเวณยอดเขา สามารถรับความกดอากาศสูงที่แผ่มาจากประเทศจีนในฤดูหนาว ได้อย่างทั่วถึงและเต็มที่ ขณะเดียวกันที่ทิวเขาวางตัวเหนือใต้ ทำให้ลมมรสุมกึ่งแห้งแล้งพัดกั้นลมมรสุมทางทิศตะวันออก รวมทั้งยังมีระดับความสูง

เฉลี่ยบนยอดเขา กับความสูงเฉลี่ยที่ผิวแตกต่างกันมาก และยังมีระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเล จากปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ ในตอนกลางวัน ถูกอิทธิพลของแสงแดดเผา ทำให้อุณหภูมิร้อนมาก และในตอนกลางคืนจะได้รับอิทธิพลของลมภูเขา พัดลงสู่หุบเขา ทำให้อากาศเย็นในตอนกลางคืน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดแพร่และจังหวัดพะเยา

การปกครอง

จังหวัดน่านแบ่งการปกครองออกเป็น 15 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเวียงสา อำเภอสันติสุข อำเภอแม่จริม อำเภอท่าวังผา อำเภอบ้านหลวง อำเภอนาน้อย อำเภอปัว อำเภอสองแคว อำเภอเชียงกลาง อำเภอนาหมื่น อำเภอทุ่งช้าง อำเภอป่อเกลือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และอำเภอภูเพียง

อุทยานแห่งชาติในพื้นที่ศึกษา

อุทยานแห่งชาติดอยภูคา

อุทยานแห่งชาติดอยภูคา มีพื้นที่ครอบคลุมในท้องที่ 8 อำเภอของจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอป่อเกลือ อำเภอสันติสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และ อำเภอแม่จริม ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด 1,704 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,065,000 ไร่ จึงทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าอันจะเห็นได้จากการพบพืชพรรณและสัตว์ป่าหายากหลากหลายชนิด และนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดน่าน โดยมีจุดเด่นทางธรรมชาติที่น่าสนใจคือ ดอกชมพูภูคาซึ่งเป็นพันธุ์ไม้หายากและมีที่แห่งนี้ที่เดียวในประเทศไทย ต้นเต่าร้างยักษ์ ป่าดึกดำบรรพ์ น้ำตกภูฟ้า พืชหายาดอยภูแว ชมถ้ำยอดวิมานและถ้ำผาซ้อง

ภูมิประเทศพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงชันสลับซับซ้อน พื้นที่ราบอยู่ตามบริเวณโดยรอบ มียอดดอยภูคาเป็นยอดเขาที่สูงที่สุด โดยมีความสูง 1,980 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะทั่วไปเป็นภูเขาหิน และหินปนทราย โดยในพื้นที่ป่าแห่งนี้ประมาณร้อยละ 90 เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารชั้น 1 A อันเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำน่านและแม่น้ำลำธารสาขาหลายสาย

ภูมิอากาศอุทยานแห่งชาติดอยภูคา มีสภาพภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดูกาล คือ 1) ฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม มีฝนตกชุก 2) ฤดูหนาว ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-

กุมภาพันธ์ ในเดือนธันวาคม-มกราคม จะมีอากาศหนาวจัด เฉลี่ยประมาณ 10 องศาเซลเซียส 3) ฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 30 องศาเซลเซียส กลางคืนโดยเฉลี่ย 25 องศาเซลเซียส

พืชพรรณและสัตว์ป่าสภาพป่าอุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง และยังมีป่าสนเขากลุ่มเล็ก ๆ อยู่บริเวณทางตอนใต้ของอุทยานแห่งชาติ ดอยภูคา ใกล้กับดอยภูวด นอกจากนี่ยังมีทุ่งหญ้าปกคลุมบนภูเขาเป็นบริเวณกว้าง ซึ่งเป็นผลจากการแผ้วถางป่าของชาวบ้านเมื่อก่อนที่จะมีการประกาศให้ดอยภูคาเป็นพื้นที่อนุรักษ์ มีพันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ก่อ ยาง ตะเคียน จำปีป่า ประดู่ แดง ลัก เต็ง รัง เหียง พลวง พะยอม รวมทั้ง ปาล์มขนาดใหญ่ หวาย ผักกูด ไม้ และหญ้าเพ็ก เป็นต้น พันธุ์ไม้หายาก เช่น ชมพูภูคา ก่วมภูคา จำปีป่า ไช้หนักคุ่ม ค้อเชียงดาว โลดทะนงเหลือง ขาวละมุน เทียนดอย เสี้ยวเครือ มะลิหลวง สา สี่หมุม เหลืองละมุน ประทัดน้อยภูคา กระโถนพระฤาษี กุหลาบแดง กุหลาบขาวเชียงดาว พันธุ์ไม้เฉพาะถิ่น ได้แก่ เตาร้างยักษ์ หมักอินทร์ คัดเค้าภูคา ประดับหินดาว หญ้าแพรกหิน นมตำเลีย และรางจืดต้นภูคาสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่มีอย่างชุกชุม ได้แก่ ช้างป่า วัวแดง กระทิง กวางป่า เก้ง หมูป่า เลียงผา ลิง ชะนี ค่าง หมี อีเห็น กระเจง นาก ไก่ป่า ไก่ฟ้า เหยี่ยวรุ้ง นกมูน นกพญาไฟใหญ่ ฯลฯ มีนกหายาก 2 ชนิด ซึ่งพบที่ดอยภูคา ได้แก่ นกมูนรอกแดง (Rufous-throated Fulvetta) และนกพงใหญ่พันธุ์อินเดีย (Clamorous Reed-Warbler)

อุทยานแห่งชาติขุนน่าน

อุทยานแห่งชาติขุนน่านครอบคลุมพื้นที่อำเภอปอเกลือ จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยภูคาและป่าผาแดง ในท้องที่ตำบลภูฟ้า ตำบลปอเกลือใต้ และตำบลดงพญา อำเภอปอเกลือ จังหวัดน่าน มีพื้นที่ประมาณ 155,375 ไร่ หรือ 248.6 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิประเทศทั่วไปของพื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ขุนน่านเป็นพื้นที่ต้นน้ำชั้น 1 เอ ลักษณะพื้นที่เขาสูงชันสลับซับซ้อน ติดต่อกันเป็นเทือกเต็มพื้นที่ มีระดับความสูงตั้งแต่ 600-1,745 เมตรจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยปานกลาง โดยมียอดดอยฝิปัน น้ำในเทือกเขาฝิปันน้ำ ในท้องที่ตำบลดงพญา เป็นดอยที่สูงที่สุด สูงประมาณ 1,745 เมตรจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย เทือกเขาที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ เทือกเขาภูฟ้า เทือกเขาขุนน้ำว่าน้อย เทือกเขาน้ำว่ากลาง และเทือกเขาฝิปันน้ำ เป็นต้น ไม่มีพื้นที่ที่เป็นที่ราบบนภูเขาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่เกษตรกรรมอย่างถาวรได้ มีลำน้ำว่า อันเป็นลำน้ำสายใหญ่และสำคัญ ไหลผ่านกลางพื้นที่ในแนวทิศเหนือไหลลงทิศใต้ มีระยะทางการไหลผ่านพื้นที่ประมาณ 25.5 กิโลเมตร ต้นกำเนิดของลำน้ำว่าเกิดจากเทือกฝิปันน้ำบริเวณบ้านน้ำว่าในตำบลปอเกลือเหนือ นอกเขตพื้นที่ที่จะประกาศเป็น อุทยานแห่งชาติขุนน่าน ที่บ้านสะปัน ตำบลดงพญา

ผ่านกลางพื้นที่ไปออกพื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ชุนน่าน ที่บ้านผาสุข ตำบลภูฟ้า
ลำห้วยสำคัญที่ไหลลงน้ำว่า ได้แก่ น้ำปาด น้ำปัน ห้วยดี ห้วยห้า และน้ำแปด

ลักษณะภูมิอากาศเนื่องจากพื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติชุนน่าน ตั้งอยู่ใน
ภาคเหนือพื้นที่อยู่ระหว่าง เส้นรุ้ง ที่ 02-32.5 องศาเหนือ ระหว่างเส้นแวง ที่ 27.2-48.4 องศา
ตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณเกือบเหนือสุดของประเทศ สภาพภูมิประเทศเป็นเขาสูง
สลับซับซ้อนเป็นที่สูง โดยอุณหภูมิจากอากาศในพื้นที่จะอยู่ที่ ประมาณระหว่าง 1-7 องศา
เซลเซียสในช่วงฤดูหนาว และประมาณ ระหว่าง 28-33 องศาเซลเซียสในช่วงฤดูร้อน และโดย
ที่พื้นที่นี้มีป่าไม้และภูเขารอบด้านห่างไกลจากชุมชนเมืองใหญ่อากาศบนพื้นที่นี้มีป่าไม้และภูเขา
รอบด้านห่างไกลจากชุมชนเมืองใหญ่อากาศพื้นที่จึงมีความบริสุทธิ์ แจ่มใส สดชื่น เกือบตลอด
ทั้งปี ดังนั้น พื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติชุนน่าน จึงมีความเหมาะสมที่จะเป็นสถานที่
พักผ่อนหย่อนใจ โดยเป็นสถานที่ตากอากาศ รับประทานอาหารสดชื่น ที่ปราศจากมลพิษในอากาศเป็น
เวลานาน ๆ

พืชพันธุ์และสัตว์ป่าสภาพพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติชุนน่านประมาณร้อยละ 90
ปกคลุมด้วยป่าดิบเขา ส่วนที่เหลือเป็นป่าดิบชื้นและทุ่งหญ้า ชนิดพันธุ์ไม้และพืชพื้นล่างที่พบใน
ป่าดิบเขา ได้แก่ ก่อเดือย ก่อแป้น ก่อน้ำ ก่อตาหมู ก่อนก กำลังเสื่อโคร่ง มณฑาป่า จำปีป่า
หว่า ผักกูด มอส และกล้วยไม้ดิน สำหรับป่าดิบชื้นซึ่งจะพบบริเวณริมน้ำ ริมห้วย และตามร่อง
เขาที่มีความชื้น พันธุ์ไม้และพืชพื้นล่างที่พบได้แก่ ยาง กระบาก มะหาด มะยมป่า ไผ่บง ไผ่สก
หวาย ตาว และเถาวัลย์ชนิดต่าง ๆ สัตว์ป่าที่สำรวจพบในพื้นที่อุทยานแห่งชาติชุนน่านได้แก่ เก้ง
เสียงผา หมูป่า ชะมด หมี เม่น กระรอก กระแต ไก่ป่า เป็นต้น

ที่ตั้งและการเดินทาง: อุทยานแห่งชาติชุนน่าน ต.ตงพญา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน 55220
โทรศัพท์ 0 1960 5507 รถยนต์: จากอำเภอบ่อเกลือจังหวัดน่าน ไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข
1081 (บ่อเกลือ-เฉลิมพระเกียรติ) ประมาณ 4 กิโลเมตรเลี้ยวขวาเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติ
ชุนน่าน

ที่พัก-บริการ: อุทยานแห่งชาติยังไม่ที่พักรับบริการไว้บริการนักท่องเที่ยว-มีแต่สถานที่
กางเต็นท์ให้บริการนักท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นอุทยานแห่งชาติจัดตั้งใหม่หากสนใจที่จะเดินทางไป
ไปท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาตินักท่องเที่ยวต้องจัดเตรียมเต็นท์และอาหารไปเอง

อุทยานแห่งชาติแม่จริม

อุทยานแห่งชาติแม่จริมประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีค่า เช่น พันธุ์
ไม้ ของป่า สัตว์ป่านานาชนิด ตลอดจนทัศนทัศน์ ป่า ภูเขา ลำธาร และน้ำตกที่สวยงามยิ่ง
สมควรกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อ

สงวนไว้ให้คงอยู่ในสภาพเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป มีเนื้อที่ประมาณ 270,000 ไร่ หรือ 432 ตารางกิโลเมตร มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เด่นคือ การล่องแก่งลำน้ำว้าโดยใช้แพยาง ระยะทาง 19.2 กิโลเมตร เริ่มต้นจากบ้านน้ำปู อำเภอมะจรีม ถึงบ้านหาดไร่ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติแม่จรีม มีลักษณะเป็นภูเขา สลับซับซ้อนมีความสูงชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ทอดตัวจากทิศเหนือไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีเทือกเขาหลวงพระบางซึ่งทอดตัวจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ เป็นเขตแนวเขตกั้นระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว อยู่เหนือจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 300–1,652 เมตร ความสูงของเทือกเขาจะค่อยลดหลั่นไปทางทิศตะวันตก ยอดดอยที่มีความสูงมากที่สุดคือ ดอยขุนลาน (1,652 เมตร) อยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ รองลงมาคือ ดอยแดนดิน (1,558 เมตร) ดอยขุนน้ำปูน (1,530 เมตร) ดอยขุนคูณ (1,307 เมตร) มีแม่น้ำว้าซึ่งไหลมาจากเทือกเขาหลวงพระบางไหลผ่านทางทิศตะวันตกของพื้นที่ เป็นระยะทางประมาณ 7.5 กิโลเมตร มีลำธาร และลำห้วยที่เป็นต้นน้ำน่านอยู่หลายสาย เช่น ห้วยทรายมูล ห้วยสาสี ห้วยป่ายน้อย ห้วยป่ายหลวง ห้วยน้ำปาง ลำน้ำแปง และแต่ละสายล้วนเป็นต้นน้ำของราษฎรรอบพื้นที่

ลักษณะภูมิอากาศลักษณะภูมิอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือฤดูร้อนซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมฤดูร้อนที่พัดจากทิศตะวันออกเฉียงใต้ฝั่งทะเลอันดามัน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน เริ่มเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาวซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดพาเอาความหนาวเย็นจากแถบขั้วโลกเหนือมายังประเทศไทย เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2535–2541 วัดที่สถานีอุตุนิยมวิทยา จังหวัดน่าน วัดได้ 1,206 มิลลิเมตรต่อปี เฉลี่ยสูงสุดในเดือนสิงหาคมวัดได้ 320 มิลลิเมตร และต่ำสุดในเดือนมกราคม วัดได้ 6 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ยตั้งแต่ พ.ศ. 2538–2541 วัดได้ 27 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนพฤษภาคม วัดได้ 30 องศาเซลเซียส และต่ำสุดเดือนมกราคม วัดได้ 22 องศาเซลเซียส

ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538–2541 วัดได้ 76 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยสูง สุดในเดือนสิงหาคม 85 เปอร์เซ็นต์ และต่ำสุดในเดือนมีนาคม 63 เปอร์เซ็นต์

พืชพันธุ์และสัตว์ป่าสภาพป่าอุทยานแห่งชาติแม่จริมประกอบด้วย ป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง สัตว์ป่าที่ เด่น ได้แก่ เสือ เลียงผา หมู และนกยูง

กิจกรรมท่องเที่ยวทางบก

1. กิจกรรมตั้งแคมป์ (เส้นทางขับรถเที่ยววน่านตอนเหนือ)

เริ่มต้นโดยยึดถือเอาทางหลวงหมายเลข 1080 เป็นหลัก กล่าวคือ จากตัวเมืองน่านสู่อำเภอท่าวังผา เส้นทางช่วงนี้ยังเป็นเส้นทางไม่ลาดชันนักขับรถสบาย ผ่านทุ่งนาและสวนผักในที่ราบยาวไกลจนจรดเทือกคอยที่ห้อมล้อมอยู่เบื้องหลังประมาณ 10 กม. แวะเที่ยววนอุทยานถ้ำผาตูบ จากนั้นไปถึง กม.ที่ 20 แวะชมหอศิลป์ริม่าน จนถึงอำเภอท่าวังผาสามารถใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1148 ประมาณ 1.5 กม. แล้วแยกไปทางหลวงหมายเลข 1082 ประมาณ 30 กม. ก็จะถึงอุทยานแห่งชาตินันทบุรี (ดอยวาว) ที่อุทยานฯ แห่งนี้มีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่งคือ น้ำตกสันติสุข, น้ำตกสองแคว, น้ำตกห้วยพริก, และจุดชมวิวดอยผาซำงและดอยวาว ออกจากอุทยานฯนันทบุรี ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1148 จากอำเภอท่าวังผาถึงอำเภอสองแคว แล้วเลี้ยวซ้ายตามเส้นทางหลวงหมายเลข 1148 ประมาณ 36 กม. จนถึงอุทยานฯ ถ้ำสะเก็น แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของอุทยานฯได้แก่ น้ำตกห้วยหาด, น้ำตกผาธาร และถ้ำสะเก็น มาจนเส้นทางนี้ทั้งที่ สามารถเลยข้ามเขตจังหวัดน่านไปยังเขตพื้นที่ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อมายัง วนอุทยานภูลังกา ชมทะเลหมอกสวย ๆ บนยอดคอยแห่งนี้ และตลอดทางของถนนเส้นนี้สามารถชมทัศนียภาพที่สวยงามจนได้ชื่อว่าเป็นเส้นทางสายโรแมนติกละเอียด

หันหัวรถกลับเข้ามาเส้นทางหลวงหมายเลข 1080 อีกครั้ง มุ่งหน้าสู่อำเภอปัวซึ่งมีทางเลี้ยวสองเส้นทางคือ หากตรงไปตามทางหลวงหมายเลข 1080 จะถึงยังอำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ (โดยจากอำเภอเฉลิมพระเกียรติสามารถข้ามแดนไปยังเมืองเงิน เมืองหงสา แขวงไชยบุรี เมืองหลวงพระบาง แขวงอุดมไชย แขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว และสิบสองปันนา ประเทศจีน) จากนั้นใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1082 วกกลับลงมายังอำเภอบ่อเกลือ ตลอดเส้นทางในแต่ละอำเภอพบสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งด้วยกัน ได้แก่ วัดหนองแดง, อนุสาวรีย์วีรกรรมทุ่งช้าง, ตำนายแดนห้วยโก๋น-น้ำเงิน, น้ำตกเปียงซ้อ อนุสรณ์สถานภุชงค์, บ่อเกลือสินเธาว์, น้ำตกสะปัน ของอุทยานฯ ขุนน่าน

อีกเส้นทางคือ จากอำเภอปัว แยกเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1256 ขึ้นคอยสูงชันของเทือกคอยภูคาเพื่อมายังอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ระหว่างทางแวะเข้าไปกราบนมัสการพระ ฌ วัดโหล้อบ้านร่องแง มาถึงอุทยานฯดอยภูคาก็พากันชม“ชมพูกา” พันธุ์ไม้หายากของโลก

นอกจากนี้แนะนำชม ต้นเต่าร้างยักษ์, ก่วมภูคา และสัมผัสอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปีบนดอยภูคาแห่งนี้ จากดอยภูคาสามารถบรรจบกับเส้นทางแรกทีอำเภอบ่อเกลือชุมชนผลิตเกลือภูเขาแห่งเดียวในโลก ถ้าไม่วกขึ้นไปทางอำเภอนเฉลิมพระเกียรติก็ขับลงมาทางอำเภอลันตีสู่ อำเภอมแม่จรม ซึ่งหากใครที่ชื่นชอบกิจกรรมท่องเที่ยวผจญภัยไม่ควรพลาดการล่องแก่งน้ำว่า และสัมผัสธรรมชาติผืนป่าของอุทยานแห่งชาติแม่จรม ถ้าจะกลับเข้าเมืองน่านก็สามารถใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 1169 อำเภอลันตีสู่ จนถึงเมืองน่าน

แหล่งท่องเที่ยวในเส้นทาง

ถ้าผจญภูเขานอุทยานถ้าผจญภูเขามีสภาพแวดล้อมชาติท่ามกลางแมกไม้ที่ร่มรื่น ประกอบไปด้วยถ้ำต่าง ๆ เช่น ถ้ำปอน้ำทิพย์ ถ้ำพระถ้ำเบ๊ย ถ้ำเจดีย์แก้ว ถ้ำซอน ถ้ำผาสวรรค์แต่ละถ้ำเข้าชมได้สะดวกและยังมีทางแยกขึ้นสู่ยอดเขาเพื่อชมทิวทัศน์รอบ ๆ ซึ่งสามารถมองเห็นทิวทัศน์ได้ในมุมกว้าง

หอศิลป์ริมน่าน ก่อตั้งและดำเนินการโดยศิลปินชาวน่าน วินัย ปราบริปู เป็นอาคาร 2 ชั้น ชมภาพงานศิลปะจากศิลปินไทยที่สร้างสรรค์ รูปแบบที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและเต็มไปด้วยคุณค่า นอกจากนี้จัดแสดงผลงานภาพจิตรกรรมและประติมากรรมของอาจารย์วินัย ปราบริปู กว่า 200 ชิ้น หลายภาพสะท้อนวิถีประเพณีวัฒนธรรมของชาวน่านในอดีตและคนถิ่นเหนือไว้อย่างน่าสนใจและมีคุณค่ายิ่ง

วัดหนองบัว ชมวิหารหลังคาซ้อนลดหลั่นหลายชั้นแบบพื้นเมืองล้านนา โดยที่ภายในวิหารมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องชาดกและสอดแทรกสภาพชีวิตชาวเมืองน่านในอดีตไว้อย่างน่าชม นับว่ามีคุณค่าทางศิลปะและนับว่ามีความสมบูรณ์ของภาพที่ใกล้เคียงกับภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดภูมินทร์ทีเดียว นอกจากนี้ภายในอาณาเขตวัดยังมีเรือนทาสีจาลองพร้อมด้วยอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ของชาวไทลื้อจัดแสดงไว้ด้วย

วัดต้นแหลงวิหารทรงตะคุ่มหลังคาลาดต่ำ ซ้อนกัน 3 ชั้นลักษณะเดียวกับบ้านเรือนแบบเดิมของชาวไทลื้อแถบสิบสองปันนา สันนิษฐานว่าสร้างประมาณ พ.ศ. 2127

วัดพระธาตุเบ็งสกัด คำว่า เบ็งสกัด หมายถึง สิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดจากบ่อดินที่ใช้ไม้แห้งลงไปแล้วขาดเป็นท่อน ๆ เหมือนมีอะไรมากัดให้ขาด องค์พระธาตุและวิหารสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 1826 ภายในองค์พระเจดีย์ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

อุทยานชนนทบุรีที่ตั้งของอุทยานฯ ตั้งอยู่บนดอยวาวจึงมีความโดดเด่นที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ทั้งพระอาทิตย์ขึ้นและตกโดยเฉพาะช่วงฤดูหนาวจะพบเจอบทเลหมอกที่ลอยพุ้งฟุ้งในแอ่งหุบเขา เหมาะแก่การเดินทางมาค้างแรมกินลม ชมฟ้าและนอนดูดาวเป็นที่สุด

อุทยานฯ ถ้ำสะแกกชขนาดใหญ่ที่มีโถงถ้ำกว้างกว่า 60 เมตร เต็มไปด้วยเสาหิน และหินงอกหินย้อย นอกจากนี้ยังมีน้ำตกห้วยหาดและน้ำตกผาธารให้เที่ยวชม

ตลาดชายแดนห้วยโก๋น อยู่บริเวณด่านผ่านแดนบ้านห้วยโก๋น ตลาดจะมีทุกเสาร์ เริ่มตั้งแต่เช้าถึงประมาณเที่ยงวัน สินค้าที่จำหน่ายได้แก่ผ้าทอลายน้ำไหลชาวไทลื้อ

บ่อเกลือ การต้มเกลือของชาวบ้านบ่อเกลือยังคงต้มเกลือด้วยวิธีแบบดั้งเดิม โดยตักน้ำเกลือจากบ่อส่งผ่านมาตามลำไม้ไผ่สู่อบู่ พักก่อนจะนำน้ำเกลือมาต้มในกระทะใบบัวขนาดใหญ่เคี่ยวจนน้ำงวดแห้ง ใส่ถุงวางขายกันหน้าบ้าน

อนุสรณ์สถานภุชยัคฆ์ อนุสรณ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์การต่อสู้ของลัทธิ การปกครองที่แตกต่าง ปัจจุบันยังคงสภาพเดิมไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา

ภาพ 5 กิจกรรมการตั้งแค้มป์พักแรม

อุทยานแห่งชาติขุนน่าน เป็นอีกหนึ่งอุทยานแห่งชาติของจังหวัดน่านที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นป่าต้นน้ำสำคัญโดยเฉพาะเป็นแหล่งกำเนิดของลำน้ำว่าที่เกิดจากเทือกเขาฝิปันน้ำ โดยน้ำว่าไหลรวมเป็นแม่น้ำน่านหล่อเลี้ยงผู้คนมารุ่นแล้วรุ่นเล่าจนถึงปัจจุบัน ขณะเดียวกันมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ได้แก่ น้ำตกสะปัน น้ำตกห้วยห้า และเส้นทางล่องแก่งลำน้ำว่า

อุทยานฯ ดอยภูคาอุทยานแห่งชาติชื่อดังของจังหวัด ที่มีความหลากหลายทั้งพืชพรรณและสัตว์ป่า พืชพรรณหลายชนิดเป็นพันธุ์ไม้หายากและมีเฉพาะถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชมพูภูคา ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ใกล้สูญพันธุ์ชนิดหนึ่งของโลก ออกดอกช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม

ของทุกปี บนดอยภูคานอกจากมีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปีแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งด้วยกัน เช่น ดอยภูแว, น้ำตกศิลาเพชร และน้ำตกภูฟ้า เป็นต้น

2. กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ภาพ 6 กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

จังหวัดน่านมีแหล่งท่องเที่ยวเดินป่าทั้งที่อยู่ในรูปแบบเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้นและระยะไกล ให้เลือกมากมายเลยทีเดียว โดยเส้นทางศึกษาธรรมชาติในระยะสั้นจะอยู่ใกล้ ๆ กับตัวที่ทำการอุทยานฯ เช่น อุทยานฯ ดอยภูคา, อุทยานฯ ศรีน่าน และอุทยานฯ แม่จริม เป็นต้น ในเส้นทางเดินจะไม่ลำบากจนเกินไป บางสถานที่อาจมีนักสื่อความหมาย เจ้าหน้าที่อุทยานฯ คอยเป็นผู้นำทางให้คำแนะนำและบรรยายเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ของธรรมชาติทั้งพืชพรรณและสัตว์ป่า บางเส้นทางนักท่องเที่ยวสามารถเดินชมเองได้ เพราะมีเส้นทางที่ชัดเจนและมีป้ายสื่อความหมายให้ความรู้ตามจุดต่าง ๆ

แต่ถ้าเป็นเส้นทางศึกษาธรรมชาติหรือเส้นทางเดินป่าระยะไกล จะมุ่งเน้นสนองความต้องการของผู้ที่สนใจศึกษาธรรมชาติแบบวิถีเดินป่าอย่างจริงจัง เส้นทางนี้จะไม่มีการอำนวยความสะดวกและการสื่อความหมาย บางครั้งเส้นทางอาจไม่ชัดเจน จึงไม่สามารถเดินทางเองได้ นักท่องเที่ยวจะต้องเตรียมความพร้อมของร่างกายและอุปกรณ์ต่างแรมในป่า และจะต้องมี

เจ้าหน้าที่คอยนำทางดูแลความปลอดภัย หรือในบางสถานที่จะมีผู้ประกอบการท่องเที่ยวและชาวบ้านท้องถิ่นเข้ามาจัดการนำเที่ยว

สถานที่เดินป่าระยะไกลในจังหวัดน่านที่มีชื่อเสียงได้รับความนิยมมีหลายเส้นทางด้วยกัน ได้แก่ “เส้นทางคอยภูแว” ของอุทยานฯ คอยภูคา เส้นทางขุนเขาสันคอยทุ่งหญ้า มีลานหินและหน้าผาสูงชัน เช่น ผาผึ้ง ผาแอ่น นอกจากนี้คอยภูแวยังเป็นจุดชมทะเลหมอกและพระอาทิตย์ขึ้นที่สวยงามอีกจุดหนึ่ง โดยการท่องเที่ยวคอยภูแวจะต้องใช้เวลาอย่างน้อยประมาณ 2 วัน 1 คืน “เส้นทางพิชิตยอดคอยภูคาที่ความสูง 1,980 เมตร” นับว่าท้าทายนักเดินป่าปีนคอย โดยแท้ ใช้เวลาประมาณ 3 วัน 2 คืน นอกจากนี้ยังมีอีกเส้นทางหนึ่งคือ “เส้นทางพิชิตภูเข้” ที่ระดับความสูง 2,079 เป็นยอดสูงที่สุดของจังหวัดและสูงที่สุดของเทือกเขาหลวงพระบาง คอยแห่งนี้ยังเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทย-ลาว ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ คือ เดือนตุลาคม-ธันวาคม

3. กิจกรรมล่องแก่งน้ำว้า

ภาพ 7 กิจกรรมการล่องแก่งน้ำว้า

การล่องแก่งนับเป็นวิถีของสายน้ำที่นอกเหนือจากการได้สนุกสนานกับการผจญภัยกับกิจกรรมล่องแก่งน้ำว้าแล้ว ยังได้พบภูมิประเทศอันงดงามของธารน้ำป่าเขา สัมผัสสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจตั้งแต่พืชพรรณ นก แมลง ผีเสื้อและปลา สิ่งเหล่านี้คือคุณค่าที่ไม่ควรมองข้ามและจากที่กล่าวมานั้น น่าน จัดว่ามีความเพียบพร้อมในการพาผู้มาเยือนเข้าสู่สัมผัสความบริสุทธิ์ของธรรมชาติและสนุกกับการผจญภัยล่องแก่งบนสายน้ำว้า ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง

ระดับประเทศ โดยรูปแบบการล่องแก่ง จะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ น้ำว่าตอนบน น้ำว่าตอนกลาง และน้ำว่าตอนล่าง ซึ่งทั้งสามช่วงมีระยะทางกว่า 140 กิโลเมตร สายน้ำจะพาไหล ลัดเลาะผ่านขอบโค้งแก่งหิน ความลาดชันของภูเขาและผืนป่า มีความยากง่ายแตกต่างกันไปในแต่ละช่วง โดยตอนบนและตอนกลางจะเป็นระดับยาก-ยากสุด

ลำน้ำว่านี้เกิดจากการปิดกั้นแนวเหนือใต้ของทิวเขาผีปันน้ำตะวันออก และทิวเขาหลวงพระบาง แล้วไหลลงมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้จนบรรจบกับแม่น้ำน่านที่อำเภอเวียงสา ตลอดความยาวของสายน้ำจะผ่านพื้นที่อุทยานฯขุนน่าน อุทยานฯดอยภูคา อุทยานฯแม่จริม และผ่าน 4 อำเภอคือ อำเภอป่อเกลือ อำเภอสันติสุข และอำเภอแม่จริม และอำเภอเวียงสาซึ่งที่อุทยานแห่งชาติแม่จริมนี้เองทำให้การล่องแก่งน้ำว่าเป็นที่รู้จักในระยะแรก

สมัยแรกนั้นการล่องแก่งน้ำว่าจะจำกัดอยู่ช่วงน้ำว่าตอนล่าง โดยส่วนใหญ่เริ่มต้นลงเรือกันที่บ้านน้ำปู ตำบลพาง อำเภอแม่จริม ล่องผ่านแก่งกว่า 20 แก่ง และไปสิ้นสุดที่บ้านหาดไร่ ตำบลล้านนาหนองใหม่ อำเภอเวียงสา รวมระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 4 ชั่วโมง ต่อมาทางผู้ประกอบการท่องเที่ยวล่องแก่งน้ำว่าได้มีการสำรวจเส้นทางเหนือขึ้นไปอีก และพบว่าแม่น้ำเป็นจำนวนมาก มีแก่งระดับยากอยู่เป็นจำนวนมากทั้งในส่วนน้ำว่าตอนบนและตอนกลาง เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบกิจกรรมการผจญภัย และชอบความท้าทายเป็นที่สุด

แก่งน้ำว่าตอนบนจะเริ่มต้นที่บ้านสบปัน อำเภอป่อเกลือ ไปสิ้นสุดที่บ้านสบมาง ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร และจากบ้านสบมางไปจนถึงบ้านวังลูน อำเภอแม่จริม จะเป็นน้ำว่าตอนกลาง ประมาณ 80 กิโลเมตร แก่งสุดมันส์ เลื่องชื่อไม่ว่าจะเป็น แก่งเสือเต้น, แก่งไฮจ้ำ, แก่งห้วยเตี๋ย, แก่งผีป่า, แก่งไค้ก, แก่งผาซิ่นก, แก่งพารณเมล์ ฯลฯ เวลาล่องประมาณ 3-4 วันหรือ 2 คืน 3 วัน (สำหรับตอนกลาง) สัมผัสค้างแรมกลางป่าท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ โดยจุดพักแรมนั้นทางผู้ประกอบการทัวร์ล่องแก่งจะจัดเตรียมไว้ น้ำว่าตอนบนและกลางจะมีความยากในระดับ 3-4 เลขทีเดียว แต่ก็มีส่วนแก่งที่มีความยากถึงระดับ 6 ซึ่งไม่สามารถล่องข้ามผ่านได้

ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมล่องแก่งน้ำว่า คือ

1. กิจกรรมล่องแก่งน้ำว่าตอนล่าง	สามารถล่องได้ตลอดปี
2. กิจกรรมล่องแก่งน้ำว่าตอนกลาง	กรกฎาคม-กุมภาพันธ์
3. กิจกรรมล่องแก่งน้ำว่าตอนบน	กันยายน-ตุลาคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว้า จังหวัดน่าน ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษามาก่อนผู้วิจัยจึงได้นำผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง เพื่อสนับสนุนการศึกษาในเรื่องนี้ดังนี้

ฉันทสิทธิ์ บุญยสาระนัย (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเส้นทางและรายการดูนก อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกสารบันทึก การพบนกของนักท่องเที่ยวที่มาดูนกที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ การสำรวจเส้นทางและ สถานที่สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทการดูนก และเพื่อพัฒนาเส้นทางและรายการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผลการศึกษาพบว่า เส้นทางหลักที่ใช้ในการดูนกมีจำนวน 5 เส้นทาง มีบันทึก การพบนกทั้งหมดจำนวน 295 ชนิด โดยเส้นทางอ่างกาและยอดดอยอินทนนท์เป็นเส้นทางที่มี ผู้นิยมไปดูนกมากที่สุด เส้นทางด่าน 2 และ Jeep Track เป็นเส้นทางที่มีความหลากหลายของ ชนิดนกมากที่สุด และมีผู้นิยมใช้ดูนกจำนวนมาก เส้นทางน้ำตกวชิรธารเหมาะสำหรับดูนก ที่อาศัยหากินตามน้ำที่ไหลแรง สำหรับการพัฒนาเส้นทางดูนกควรพัฒนาสื่อประเภทแผนที่และ คู่มือค้นหานก ส่วนในด้านการพัฒนารายการดูนก ควรจัดรายการตามลักษณะพฤติกรรม การท่องเที่ยวของนักดูนก ได้แก่ รายการท่องเที่ยวสำหรับนักดูนกแบบทั่วไปที่ชื่นชอบธรรมชาติ ไม่จริงจังกับการดูนกเพียงอย่างเดียว รายการท่องเที่ยวสำหรับนักดูนกที่สนใจดูนกอย่างจริงจัง ใช้เวลาดูนกค่อนข้างนาน ไม่สนใจกับกิจกรรมท่องเที่ยวแบบทั่วไป และ รายการท่องเที่ยว สำหรับนักดูนกที่สนใจเรียนรู้จากภูมิปัญญาของท้องถิ่น ต้องการสัมผัสกับวิถีและวัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่น โดยการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

สาทิศ สุขพงษ์ศรี (2543) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ชุมชนศิรีวง ตำบลกาลาโหล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ชุมชน ศิรีวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และอุทยานแห่งชาติเขาลวงซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ โดยชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศิรีวงเป็นผู้ปฏิบัติใน การบริหารและจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนิเวศของชุมชนภายใต้การกำกับดูแลขององค์การ บริหารส่วนตำบลกาลาโหล ส่วนปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคอันเป็นข้อจำกัดขององค์การ บริหารส่วนตำบลกาลาโหล แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวควรดำเนินการโดยจัดการตาม หลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การจัด กิจกรรมและกระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการที่ยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน

นิรุริน ไส้พันธ์ (2544) ได้ศึกษา คักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติภูจองนายอยมีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสูง เหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อม มีศักยภาพปานกลาง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ และได้เสนอแนวทางการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การนำเที่ยวและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการ

สิริกร เลิศลักษณ์ธาร (2550) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา แม่น้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืนของเรืออาร์ วีริเวอร์แคว ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน แม่น้ำแควน้อย มีกิจกรรมสอดคล้องตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการจัดการที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ในขอบเขตขีดความสามารถของแหล่งท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด มีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ตลอดจนนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว มีผลกระทบต่อชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพ รายได้ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ในด้านการใช้ภาษา ค่านิยม ความปลอดภัย ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก และเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน และเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เป็นการศึกษาเชิงประยุกต์ (Applied Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาครัฐ ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้มี จำนวน 3 คน
2. ภาคเอกชน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้มีจำนวน 3 คน

3. ประชาชนท้องถิ่น ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน จำนวน 3 คน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

4. นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอุทยาน ที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้ จำนวน 3 คน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ คือ จำนวนผู้แทนหรือตัวแทนภาคีรัฐภาคเอกชนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน ได้จากการสุ่มตัวอย่าง ตามทฤษฎีความไม่น่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้แทนหรือตัวแทนที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 12 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้แทนหรือตัวแทนภาคีรัฐภาคเอกชนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

1. ศึกษาบริบทพื้นที่ของลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

2. ศึกษาแนวคิดดังนี้

2.1 แนวคิดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การสร้างจิตสำนึก การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมภาคท่องเที่ยวเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3. สสำรวจแบบสังเกตการณ์ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยใช้แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เทศกาล งานประเพณี กิจกรรม และการบริการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งแบบสำรวจ สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

4. ร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้แทนหรือตัวแทนที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการจัดกิจกรรม

การท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านเพื่อนำมาเป็นเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านโดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เพื่อนำมาเป็นเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านในประเด็นดังต่อไปนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการบริการเสริม และด้านที่พัก

5. นำร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตรวจสอบความเหมาะสมของหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม

6. นำร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

7. นำร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน เสนอเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงและหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC: Index of item objective congruence) (รัตนะ บัณฑิต, 2552, หน้า 81-82) โดยมีค่า IOC ทุกข้อเท่ากับ 0.60-1.00 คณะกรรมการเพื่อประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ดังนี้ อาจารย์ ดร.กรรณิกา พิมลศรี อาจารย์ พัจน์พิตดา ศรีสมพงษ์ อาจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภัคดีพิณิจ อาจารย์คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

8. นำร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวแทนหรือผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีลักษณะใกล้เคียง กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ตัวแทนหรือผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน อำเภอป้อเกลือ อำเภอสันติสุข อำเภอแม่จริม และอำเภอเวียงสาผู้บริหาร และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดน่าน

9. นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มาปรับปรุง

10. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนที่กำหนด ซึ่งการเก็บตัวอย่างทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยตรงจากผู้แทนตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ช่วงเดือน พฤศจิกายน 2555-มกราคม 2556 ด้วยตนเอง และทำการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ในระหว่างทำการสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ทั้งหมด จากจำนวนที่กำหนด เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำว่าจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาครัฐ ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้มี จำนวน 3คน
2. ภาคเอกชน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้มีจำนวน 3 คน

3. ประชาชนท้องถิ่น ได้แก่ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน จำนวน 3 คน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

4. นักท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอุทยาน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่าน ปี 2554 จำนวน 62,319 คน (อุทยานแห่งชาติจังหวัดน่าน, 2554, หน้า 7)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าเท่านั้น ได้จากการคำนวณสูตร Taro Yamane (Yamane, T. 2510.) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%(0.5) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 397 คน

ในการกำหนดตัวอย่างจะใช้สูตรการคำนวณตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ภายใต้ความเชื่อมั่น 95% เขียนเป็นสูตร ได้ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

n = ขนาดของตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง (sampling error)

จะกำหนดให้มีค่า = 0.05

วิธีการคำนวณ เมื่อ

$$= \frac{62,319}{1+62,319(0.05)^2}$$

$$= 397.45$$

ขนาดตัวอย่าง = 397คน

ส่วนเทคนิคในการสุ่มตัวอย่างผู้ศึกษาจึงทำการสุ่มตัวอย่างตามทฤษฎี ความน่าจะเป็นทางสถิติ (probability sampling) โดยเลือก และเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 หน้า 47) โดยเลือกผู้แทนหรือตัวแทนที่มีความพร้อม และมีศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 397 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

1. ศึกษาบริบทพื้นที่ของลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน
2. ศึกษาแนวคิดดังนี้

2.1 แนวคิดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การสร้างจิตสำนึก การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยวเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

3. ร่างแบบสอบถาม (Questionnaire) การมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว สำหรับใช้ในการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

แบบสอบถาม ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว สำหรับใช้ในการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพด้านการรักษาคุณภาพและสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ ด้านเกษตร และ ด้านการบริหารจัดการ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่ส่งผลต่อระดับความคิดเห็น การมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน ในแต่ละด้าน ระดับเกณฑ์ความคิดเห็น พิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยวที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่าน อยู่ในระดับ มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยวที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านอยู่ในระดับ มาก

คะแนน 3 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยวที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่าน อยู่ในระดับ ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านอยู่ในระดับ น้อย

คะแนน 1 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

แบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านเป็นคำถามปลายเปิด

4. นำร่างแบบสอบถาม (Questionnaire) การมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองตรวจสอบความเหมาะสมของหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม

5. นำร่างแบบสอบถาม (Questionnaire) การมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

6. นำร่างแบบแบบสอบถาม (Questionnaire) การมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านเสนอคณะกรรมการเพื่อประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงและหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC: Index of item objective congruence) (รัตนะ บัณฑิต, 2552, หน้า 81-82) โดยมีค่า IOC ทุกข้อเท่ากับ 0.60-1.00 จำนวน 3 ท่าน ดังนี้ อาจารย์ ดร.กรรณิกา พิมลศรี อาจารย์ พัจน์พิตดา ศรีสมพงษ์ อาจารย์ ดร.ประกอบศิริ ภัคดีพินิจ อาจารย์คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

7. นำร่างแบบแบบสอบถาม (Questionnaire) การมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นที่เข้ามาพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านโดยได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability=0.98) ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

8. นำแบบสอบถามมาปรับปรุง

9. จัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารแผนปฏิบัติการของจังหวัด หนังสือพิมพ์ แผนท่องเที่ยว รายงานข้อมูลการท่องเที่ยว จุลสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็นส่วนที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจพื้นฐานและสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่มากขึ้น

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านช่วงเดือน พฤศจิกายน 2555-มกราคม 2556 ด้วยตนเองที่ได้จากการแบ่งกลุ่มตัวอย่าง (Multi-stage Sampling) ทั้งหมด จากจำนวนที่กำหนด 397 ชุด โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มาทำการลงรหัส ถอดรหัสจากแบบสอบถาม (Questionnaire) บ้อนข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

นำแบบสอบถาม (Questionnaire) มาทำการลงรหัส ถอดรหัสจากแบบสอบถาม บ้อนข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน เป็นการใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage)
2. ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว สำหรับใช้ในการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าไปในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า เขตอุทยานแห่งชาติจังหวัดน่านประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพด้านการรักษาคุณภาพและสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ ด้านเกษตร และ ด้านการบริหารจัดการเป็นการใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การแปลค่า โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เป็นการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเพื่อการแปลผลดังต่อไปนี้

- ระดับ 5 ค่าเฉลี่ยระดับ 4.21-5.00 ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
 ระดับ 4 ค่าเฉลี่ยระดับ 3.41-4.20 ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ มาก
 ระดับ 3 ค่าเฉลี่ยระดับ 2.61-3.40 ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง
 ระดับ 2 ค่าเฉลี่ยระดับ 1.81-2.60 ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ น้อย
 ระดับ 1 ค่าเฉลี่ยระดับ 1.00-1.80 ระดับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการศึกษา

ใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหัดน่านเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร หมายถึง หมายถึง ผู้แทน/ผู้นำชุมชน ผู้แทน/ผู้บริหาร หน่วยงานภาครัฐ ผู้แทน/ผู้บริหาร หน่วยงานเอกชนและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดน่าน

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ผู้แทน/ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ผู้แทน/ผู้บริหาร หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน ผู้แทน/ผู้บริหาร หน่วยงานเอกชน จำนวน 3 คน และตัวแทนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดน่านจำนวน 3 คน

เครื่องมือในการศึกษา

1. ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวตามกรอบและแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยว การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การสร้างจิตสำนึก การให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีสามเล้า

2. ร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมการค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา

3. นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อประเมินความเหมาะสม

โดยผู้เชี่ยวชาญ นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงและหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

4. นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

5. นำผลวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ให้คณะกรรมการผู้ควบคุมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

6. นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จัดพิมพ์และเก็บกับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่เกี่ยวกับจังหวัดน่านข้อมูลรายงานประจำปี สถิติต่าง ๆ ของจังหวัดน่านซึ่งเป็นหน่วยงานราชการระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรงโดยใช้การสังเกตและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ดังนี้

การสังเกตพื้นที่ศึกษาโดยเข้าไปสำรวจพื้นที่เป้าหมายคือพื้นที่ลุ่มน้ำว่า โดยได้สอบถามผู้ประสงค์มาใช้เข้ามาใช้พื้นที่นอุทยานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) ในรายละเอียดต่อไป

การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จากผู้แทน/ผู้นำชุมชน ผู้แทน/ผู้บริหาร หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดน่าน โดยใช้สนทนากลุ่มย่อย จำนวน 8-15 คน แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้ที่ได้รับการสนทนากลุ่ม เป็นผู้ตอบลักษณะแบบสนทนากลุ่ม เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ซึ่งบุคคลที่รับการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้งมาแยกหมวดหมู่และพิจารณาถึงความพอเพียงและสมบูรณ์ของข้อมูลแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยมีแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) นำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา

ข้อมูลจากการศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ซึ่งนำมาใช้ในการศึกษาคัญภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านการศึกษาคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านและการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาคุณภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า 1) สิ่งดึงดูดใจพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำว่าครอบคลุมพื้นที่อุทยานแห่งชาติทั้ง 3 อุทยานคือ อุทยานแห่งชาติขุนน่าน อุทยานแห่งชาติดอยภูคา อุทยานแห่งชาติแม่จริม มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยว สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย เหมาะสมกับทุกเพศ วัย และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางของนักท่องเที่ยวชาวไทย 2) ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงมีถนนลาดยางตลอดเส้นทาง และสามารถเข้าถึงได้หลายเส้นทาง บางเส้นทางไม่มีรถประจำทางรองรับ จึงต้องจัดหายานพาหนะเดินทางเอง จะอยู่ในเกณฑ์ดี 3) การบริการการบริการด้านการตลาด การให้ข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับกลาง 4) สิ่งอำนวยความสะดวกมีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่มาก 5) ความเป็นมิตรไมตรีจากเจ้าของท้องถิ่น จะอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก 6) ความประทับใจระดับความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน จะอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านพบว่ารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวคือ 1) กิจกรรมเชิงนิเวศ เช่น การเดินป่า พบว่าเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก มีความใกล้ชิดกับระบบนิเวศมากกว่าการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ป่า และมีความเสี่ยงสูงต่อการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) กิจกรรมกึ่งนิเวศ เช่น การล่องแก่ง พบว่าเป็นกิจกรรมที่มีความใกล้ชิดกับระบบนิเวศมากกว่าการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ป่า และมีความเสี่ยงสูงต่อการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 3) กิจกรรมเพลิดเพลิน พักผ่อนและชมความงาม เช่น ชมทิวทัศน์ พบว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เข้าไปในพื้นที่ป่า และมีความเสี่ยงน้อยต่อการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 4) กิจกรรมทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เช่น การเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชน

เป็นกิจกรรมที่มีไม่ได้เข้าไปรบกวนระบบนิเวศ 5) กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การประชุมสัมมนา เป็นกิจกรรมที่มีความใกล้ชิดกับระบบนิเวศน้อยมาก มีความเสี่ยงน้อยต่อการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรง รูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับที่ต่างกัน เมื่อพิจารณาจากการเข้าใช้พื้นที่ กิจกรรมเชิงนิเวศ และกิจกรรมกึ่งนิเวศ จะมีความใกล้ชิดกับระบบนิเวศในพื้นที่มาก มีความเสี่ยงสูงต่อการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และยังพบว่าส่วนใหญ่ยังขาดการจัดการที่เหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ด้านที่พักแรม คือ 1) บ้านพักรับรอง มีอยู่ 2 ลักษณะคือ บ้านพักถาวร มีลักษณะที่แข็งแรง สร้างจากปูนและไม้ มีเครื่องนอนให้บริการ สามารถนอนได้หลายคน และบ้านพักกึ่งถาวร ลักษณะคือ เป็นกระท่อมหลังเล็กๆ สร้างจากไม้ มีเครื่องนอนให้บริการ 2) เต็นท์ มีอยู่ 2 ขนาดด้วยกันคือ ขนาดนอนได้ 2 คน และขนาดนอน 3 ถึง 4 คน และเต็นท์ที่นักท่องเที่ยวนำมาเอง ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติมีลานกางเต็นท์ไว้คอยบริการ การจัดการที่พักแรมพบว่า ยังขาดมาตรการเกี่ยวกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ขาดการสร้าง ความเข้าใจ และการประชาสัมพันธ์ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบถึงความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมทำให้อาจเกิดความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากนักท่องเที่ยวได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละ เพศของนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
1) ชาย	188	47.00
2) หญิง	212	53.00
รวม	400	100.00

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า มีนักท่องเที่ยวเพศหญิง จำนวน 212 คน ร้อยละ 53.00 เพศชาย จำนวน 188 คน ร้อยละ 47.00

ตาราง 2 แสดงจำนวนและร้อยละ อายุของนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
1) ต่ำกว่า 15 ปี	5	1.30
2) 16-25 ปี	52	13.00
3) 26-35ปี	80	20.00
4) 36-45 ปี	96	24.00
5) 46-60 ปี	115	28.80
6) 60 ปีขึ้นไป	52	13.00
รวม	400	100.00

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่าอายุของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว มีอายุอยู่ในช่วง 46-60 ปี ร้อยละ 28.80 รองลงคือ 36-45 ปี ร้อยละ 24.00

ตาราง 3 แสดงจำนวนและร้อยละการศึกษาของนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา		
1) ประถม	75	18.80
2) มัธยม/อาชีวศึกษา	124	31.00
3) ปริญญาตรี	151	37.80
4) สูงกว่าปริญญาตรี	43	10.80
5) อื่นๆ ระบุ.....	5	1.30
รวม	400	100.00

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า การศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 37.80 รองลงมาคือ มัธยม/อาชีวศึกษา ร้อยละ 31.00 และระดับประถม ร้อยละ 18.80 ตามลำดับ

ตาราง 4 แสดงจำนวนและร้อยละ อาชีพของนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
1) เกษตรกร	21	5.30
2) ธุรกิจส่วนตัว	70	17.50
3) แม่บ้าน	53	13.30
4) รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	121	30.30
5) พนักงานเอกชน	23	5.80
6) รับจ้างทั่วไป	57	14.30
7) นักเรียน / นักศึกษา	40	10.00
8) อื่นๆ (ระบุ).....	15	3.80
รวม	400	100.00

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า อาชีพของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวรับราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 30.30 รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 17.50 และอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 14.30 ตามลำดับ

ตาราง 5 แสดงจำนวนและร้อยละการมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติ

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติในจังหวัดน่าน		
1) อุทยานแห่งชาติแม่จริม	60	15.00
2) อุทยานแห่งชาติขุนน่าน	59	14.80
3) อุทยานแห่งชาติขุนสถาน	49	12.30
4) อุทยานแห่งชาติดอยภูคา	93	23.30
5) อุทยานชาตินันทบุรี	50	12.50
6) อุทยานแห่งชาติถ้ำสะเกิน	43	10.80
7) อุทยานแห่งชาติศรีน่าน	46	11.50
รวม	400	100.00

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ร้อยละ 23.30 รองลงมาคือ อุทยานแห่งชาติแม่จรม ร้อยละ 15.00 และอุทยานแห่งชาติขุนน่าน ร้อยละ 14.80 ตามลำดับ

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว			
1) การบังคับใช้กฎระเบียบของอุทยานแห่งชาติต่อนักท่องเที่ยว	2.50	1.22	น้อย
2) การได้มีประสบการณ์เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติ	2.48	1.19	น้อย
3) การป้องกันดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติ	3.24	1.01	ปานกลาง
4) การให้บริการข้อมูลความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเจ้าหน้าที่	3.31	0.98	ปานกลาง
5) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมกับพื้นที่	3.50	0.81	มาก
6) จัดแบ่งพื้นที่ในแต่ละส่วนมีความเหมาะสม	3.65	0.93	มาก
7) มีการดูแลรักษาและทำความสะอาดพื้นที่โดยรอบ	2.49	1.19	น้อย
8) มีการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆให้ผู้มาใช้บริการทราบ	3.26	1.13	ปานกลาง
9) มีการจัดกิจกรรมพิเศษเหมาะสมกับฤดูกาลโอกาสเวลาและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน	4.20	0.78	มาก
10) การจัดระบบดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสม	3.66	1.16	มาก
11) มีป้ายบอกเส้นทางชัดเจนและเพียงพอ			
12) มีห้องน้ำห้องสุขาสะอาดเพียงพอ	2.75	0.93	ปานกลาง
13) ที่รองรับขยะวางไว้ในจุดที่เหมาะสมและเพียงพอ	3.32	0.72	ปานกลาง
14) เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยมีเพียงพอ	3.54	1.19	มาก
15) เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ	3.72	1.10	มาก
16) กิจกรรมที่จัดให้บริการตรงกับความต้องการ	2.79	0.91	ปานกลาง
17) ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่จัดขึ้น	3.21	0.82	ปานกลาง
18) กิจกรรมมีความดึงดูดใจ	3.65	0.79	มาก
19) ประเภทกิจกรรมมีความหลากหลายและเหมาะสม	3.78	1.17	มาก
รวม	3.27	1.00	ปานกลาง

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมพิเศษ เหมาะสมกับฤดูกาล โอกาส เวลา และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ร้อยละ 4.20 รองลงมาคือ ประเภทกิจกรรมมีความหลากหลายและเหมาะสม ร้อยละ 3.78 และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัย ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ร้อยละ 3.72

ตาราง 7 แสดงจำนวนและร้อยละความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักแรม

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักแรม			
1) การออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ	2.98	1.21	น้อย
2) มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม	2.54	1.19	น้อย
3) ประหยัดพลังงานและมีระบบกำจัดของเสียได้มาตรฐาน	3.44	1.01	มาก
4) จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	3.81	0.98	มาก
5) การจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาล ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	3.62	0.81	มาก
6) สภาพที่พักแรมสมบูรณ์ สะดวกสบาย	2.38	1.19	น้อย
7) ความสะอาดของที่พักแรม	3.59	1.13	มาก
8) การบริการที่พักได้มาตรฐาน	4.12	0.78	มาก
9) บริเวณทางเดินที่มีความเหมาะสม	3.64	0.94	มาก
10) มีที่พักแรมเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว	2.77	0.88	ปานกลาง
11) มาตรการรักษาความปลอดภัยมีประสิทธิภาพ	3.33	1.17	ปานกลาง
12) มีมาตรการเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อม	3.59	1.21	มาก
รวม	3.32	1.04	ปานกลาง

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักแรมการบริการที่พักได้มาตรฐาน ร้อยละ 4.12 รองลงมาคือ จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 3.81 และบริเวณทางเดินที่มีความเหมาะสม ร้อยละ 3.64 ตามลำดับ

ตาราง 8 แสดงจำนวนและร้อยละความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา
กิจกรรมการท่องเที่ยว

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม การท่องเที่ยว			
1. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว	2.21	1.13	น้อย
2. สร้างทัศนคติ ให้ความรู้ ความเข้าใจในการลดการปล่อยก๊าซเรือน กระจกซึ่งก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน	2.54	1.08	น้อย
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.32	1.06	ปานกลาง
4. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3.81	0.83	มาก
5. มีการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆให้ผู้มาใช้บริการ ทราบ	3.86	0.91	มาก
6. มีการจัดกิจกรรมพิเศษเหมาะสมกับฤดูกาลโอกาสเวลาและ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน	2.78	1.03	น้อย
7. มีการจัดระบบดูแลรักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสม	3.59	1.17	มาก
8. มีป้ายบอกเส้นทางชัดเจนและเพียงพอ	4.51	0.88	มาก
9. ห้องน้ำห้องสุขาสะอาดเพียงพอ	3.63	0.95	มาก
10. กิจกรรมที่จัดให้บริการตรงกับความต้องการ	2.58	1.11	ปานกลาง
11. ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่จัดขึ้น	3.55	1.16	มาก
12. กิจกรรมปลูกต้นไม้กับนักท่องเที่ยว	3.97	0.93	มาก
รวม	3.36	1.02	ปานกลาง

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการ และ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวกิจกรรมปลูกต้นไม้กับนักท่องเที่ยว ร้อยละ
3.97 รองลงมาคือ การประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ผู้มาใช้บริการทราบ ร้อยละ
3.86 และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 3.81 ตามลำดับ

ตาราง 9 แสดงจำนวนและร้อยละความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา .
ที่พักร

รายการ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักรวม			
1. การพัฒนาที่พักรวม	3.60	1.15	มาก
2. ที่พักรวมต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	2.01	1.08	น้อย
3. มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับ ธรรมชาติ	3.32	1.05	ปานกลาง
4. มีการจัดการด้านที่พักรวมสำหรับนักท่องเที่ยวอย่าง เหมาะสม	2.25	0.91	น้อย
5. ประหยัดพลังงานและมีระบบกำจัดของเสียได้มาตรฐาน	3.38	0.96	ปานกลาง
6. มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับการรักษาสี สิ่งแวดล้อม	3.50	0.87	มาก
7. มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคเช่น ถนน ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาลที่เหมาะสม และกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	3.76	0.97	มาก
รวม	3.12	1.00	ปานกลาง

ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักรวมมีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาล ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ร้อยละ 3.76 รองลงมาคือ มีการพัฒนาที่พักรวม ร้อยละ 3.60 และมีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 3.50 ตามลำดับ

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เช่น การเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชน มีความสอดคล้องการพัฒนา คือ ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องกลมกลืนและคุณค่าความโดดเด่นของทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมมากที่สุด และสร้างผลกระทบทางลบน้อยที่สุด กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องให้ประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต แก่นักท่องเที่ยวได้มากที่สุด ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางนิเวศธรรมชาติพบว่าเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก มีความใกล้ชิดกับระบบ

นิเวศมากจากการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ป่า และมีความเสี่ยงสูงต่อการส่งผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อมมีแนวทางการพัฒนา คือ ควรปรับปรุงการจัดการและบริการที่เป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อม เน้นการปฏิบัติที่รักษาสิ่งแวดล้อม มีแนวทางการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
และสร้างผลกระทบทางลบน้อยที่สุด

บทที่ 5

บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการศึกษาศักยภาพของพื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน และการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน พบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่ไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของการเป็นอุทยานแห่งชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามอุทยานแห่งชาติในจังหวัดน่านส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยว และที่พักรวมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไว้ทุกขั้นตอน นับแต่การเริ่มจัดเตรียมการเปิดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว การควบคุม การพัฒนาใด ๆ ที่จำเป็นต้องมี และการบำรุงรักษาฟื้นฟูสภาพภายหลังจากมีการท่องเที่ยวแล้ว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวคงสภาพความดึงดูดใจและระบบนิเวศต่อไป ทั้งนี้ต้องมีการ จัดการที่เหมาะสมภายใต้หลักเกณฑ์และการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และที่พักรักษาสิ่งแวดล้อมอุทยานแห่งชาติในจังหวัดน่าน มีนักท่องเที่ยวเพศหญิง จำนวน 212 คน ร้อยละ 53.00 อายุของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว มีอายุอยู่ในช่วง 46-60 ปี ร้อยละ 28.80 การศึกษาของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 37.80 อาชีพของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 30.30 นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ร้อยละ 23.30 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมพิเศษ เหมาะสมกับฤดูกาล โอกาส เวลา และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ร้อยละ 4.20 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่พักรวมการบริการที่พักได้มาตรฐาน ร้อยละ 4.12 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวกิจกรรมปลูกต้นไม้กับนักท่องเที่ยว ร้อยละ 3.97 นักท่องเที่ยวมีความต้องการ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการ

พัฒนาที่พักรวมมีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาล ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ร้อยละ 3.76

ผลการศึกษากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านซึ่งส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมีความประทับใจในพื้นที่นิเวศธรรมชาติเป็นอย่างมากด้านกิจกรรมก็มาพัฒนาให้เป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พึงตระหนักและระมัดระวังผลกระทบที่จะตามมาทุกครั้งที่ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว และมีความรับผิดชอบในการร่วมรักษา

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาของ วารุชต์ มัชฌมบุรุษ (2555) จากกฎระเบียบในการเข้ามาในเขตอุทยานแห่งชาติและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยได้ถูกกำหนดขึ้นมาปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าอยู่แล้ว ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตอุทยานแห่งชาติ ถูกจัดขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับกฎระเบียบ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ แต่บางจุดก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจและมีความบกพร่องบางอยู่บ้าง จึงจำเป็นต้องมีการแนะนำเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่านมีศักยภาพในการพัฒนาอย่างมาก การจัดกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเพลิดเพลินโดยต้องเป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือสามารถป้องกันแก้ไขได้

ที่รักษาสิ่งแวดล้อมไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริง ทางอุทยานแห่งชาติควรมีนโยบายให้เจ้าหน้าที่ร่วมกันปฏิบัติเกี่ยวกับรักษาสิ่งแวดล้อมทุกคน ควรมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะเพื่อให้เกิดการนำไปใช้และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทันที เพื่อเป็นการป้องกัน และรักษาสิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติ จึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการนำเสนอการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อไป

2. ควรขยายขอบเขตการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำว่าเพิ่มเติม เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก เช่น เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเพิ่มเติม เส้นทางเดินเท้าท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวด้วยจักรยาน และเส้นทางท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำว่ายังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเหลืออยู่อีกจำนวนมาก

3. ควรขยายขอบเขตของการวิจัยในหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พฤติกรรมการจัดนำเที่ยวของผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. (2555). **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2555 จาก http://www.dasta.or.th/th/News/detail_knowledge.php?ID=1415
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). **โครงการศึกษาและจัดทำคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบผจญภัยกึ่งอนุรักษ์ธรรมชาติ (ล่องแก่ง)**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน. (29 เมษายน 2554). **การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์**. ณ ห้องประชุม 2 ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดลำปาง: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2550). **มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2555, จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/22/22.htm
- กัลยารัตน์ ศิริรัตน์. (2550). **การวางแผนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. (2550). **นายรอบรู้นักเดินทาง: น่าน** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- จังหวัดน่าน. (2549). **น่านพัฒนาการเป็นนครรัฐ**. สำนักงานจังหวัดน่าน, จังหวัดน่าน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2555, จาก <http://nan.go.th/webjo/attachments/>
- จังหวัดน่าน. (2552). **คู่มือท่องเที่ยวน่าน**. สำนักงานจังหวัดน่าน, จังหวัดน่าน.
- จังหวัดน่าน. (2555). **กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน**. น่านทัวร์ริง. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2555 จาก <http://www.nantouring.com/index.php>
- ฉันทสิทธิ์ บุญยสาระนัย. (2546). **การพัฒนาเส้นทางและรายการดูนก ณ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- ธีรพัฒน์ ตี๋อตัน. (2546). **ความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานม่อนพระยาแช่ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การบริหารทรัพยากรป่าไม้), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2552). **สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- นิฐริน ไล่พันธ์. (2544). **ศักยภาพและแนวทางการแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นภดล ปราศราคี. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ศศ.บ. (พัฒนาลังคม), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). **อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษ 21**. กรุงเทพฯ: บริษัท ดวงกลม จำกัด.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). **เอกสารการเสนอชุดการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว**. หน่วยที่1-8 (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ระพีพรรณ ทองห่อ และคณะ. (2549). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2529). **ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อมรดกศิลปวัฒนธรรม**. จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 4 (ฉบับเดือนตุลาคม): 31-38.
- ศิริจรรยา ประพฤติกิจ. (2553). **การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมืองจังหวัดตราด เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2555, จาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Eco_Pla_Man/Sirichanya_P.pdf
- ไตรยา ลิ่งชูวงศ์. (2546). **วิวัฒนาการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.

- สาทิศ สุขผ่องศรี. (2543). **แนวทางจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สถาปัตยกรรม), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สิริกร เลิศลักษณ์ธาร. (2550). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาแม่น้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สฤษฎ์ แสงอรัญญา. (2541). **ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา**. วท.ม. (สิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อิทธิพล ไทยกมล. (2545). **ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนห้วยแพรง จังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์ วท.บ. (การบริหารทรัพยากรป่าไม้). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อำนาจพร บุญจรัส. (2551). **ผจญภัยไปกับสายน้ำ กิจกรรมล่องแก่งเรือยางลำน้ำว่า จังหวัดน่าน**. นิตยสารไทยแลนด์จีโอกราฟฟิค, ปีที่ 14 ฉบับที่ 113: 134–191.
- Ceballos–Lascurain. (1988). **The Future of Ecotourism**. Mexico Journal. 17(1):13–14.
- Edward Inskeep. (1999). **Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach**. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Harvey M. Rubstein. (1992). **Pedestrian Mall, Street Scap and Urban Scapes**. USA: John Wille & Son Ins.
- Janet Richardson. (1993). **Ecotourism & Nat based Holidays**. Syney: Australiam Print Group.
- Richark K. Unterman. (1984). **Accommodation The Pedestrian**. NY: Vannostrand reinhold.
- The Ecotourism Society. (1991). **The Ecotourism Society’s definitation**. The Ecotourism Society Newsletter.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสอบถามภาครัฐ ภาคเอกช ประชาชน

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง
(Semi-Structured interview)

แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. 18-24 ปี 2. 25-34 ปี 3. 35-44 ปี
4. 45-54 ปี 5. 55 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

1. โสด 2. สมรส 4. หย่าร้าง

4. การศึกษา

1. มัธยมศึกษา 2. อนุปริญญาตรี
3. ปริญญาตรี 4. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

1. เกษตรกร 2. รับจ้าง 3. ค้าขาย
4. พนักงานเอกชน 5. พนักงานรัฐวิสาหกิจ 6. รับราชการ
7. นักเรียน/นักศึกษา 8. อื่นๆ (โปรด

ระบุ).....

6. รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 5,000 บาท 2. 5,001-10,000 บาท 3. 10,001 -15,000 บาท
4. 15,001 -20,000 บาท 5. 20,001-25,000 บาท 6. 25,000 บาทขึ้นไป

ผู้วิจัย: นายสงกรานต์ เชื้อนธนะ

สาขาวิชา การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<p>ลักษณะทางกายภาพ</p> <p>1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>1.1 เหมาะสมทุกฤดูกาล</p> <p>1.2 ความปลอดภัยในการเดินทาง</p> <p>1.3 คุณภาพของถนนและ/หรือ เส้นทางนำใช้ได้ตลอดปี</p> <p>1.4 ความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทาง</p> <p>2. ความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>2.1 ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและ/หรือสภาพดั้งเดิม</p> <p>2.2 มีคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว</p> <p>2.3 มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา</p> <p>2.4 ความกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.5 แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจ</p> <p>การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p> <p>1. การจัดการคุณภาพเสียง</p> <p>1.1 ปราศจากเสียงรบกวน</p> <p>1.2 ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรม ชุมชนเมือง หรือกิจกรรมที่ เสียงดัง</p> <p>2. การจัดการขยะมูลฝอย</p> <p>2.1 มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ และเหมาะสม</p> <p>2.2 มีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่</p>					

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน (ต่อ)

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<p>2.3 การออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม</p> <p>3. การจัดการคุณภาพอากาศ</p> <p>3.1 อากาศปราศจากฝุ่นและควัน</p> <p>3.2 ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>ด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>1. ความคุ้มค่าของการเที่ยวชม</p> <p>1.1 ความพึงพอใจในคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว</p> <p>1.2 ความพอใจในบริการ</p> <p>1.3 ความพอใจในการบริหารจัดการ</p> <p>1.4 ความพอใจในความสะอาดและปลอดภัย</p> <p>1.5 ความพอใจในมิตรไมตรีจากชุมชนท้องถิ่น</p> <p>2. การมีส่วนร่วม</p> <p>2.1 การได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของชุมชน</p> <p>2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ</p> <p>2.3 การเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุน</p> <p>3. ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม</p> <p>3.1 มีการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว</p> <p>3.2 มีกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>3.3 การริเริ่มจัดกิจกรรมนันทนาการ</p>					

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน (ต่อ)

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<p>ด้านศิลปวัฒนธรรม (หากในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีด้านนี้ข้ามไปหัวข้อต่อไป)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน 2. ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ 3. มีความงามด้านศิลปวัฒนธรรม 4. มีความผูกพันต่อท้องถิ่น 5. เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ด้วยความยินดีด้านธรรมชาติ (หากในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีด้านนี้ข้ามไปหัวข้อต่อไป) <p>ด้านคุณภาพที่สวยงาม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน 2. มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ 3. มีทัศนียภาพที่สวยงาม <p>ด้านการเกษตร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน 2. มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี 3. เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน <p>การบริหารและการจัดการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก <ol style="list-style-type: none"> 1.1 มีป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว 1.2 มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ห้องน้ำ ลานจอดรถ 					

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน (ต่อ)

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ให้ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน 2.1 มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอ และดูแลทั่วถึง 2.2 การติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม 2.3 มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย 2.4 มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาล 3. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว 3.1 มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 3.2 การจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว จังหวัดน่าน

คำชี้แจง แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยว จังหวัดน่าน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. 18-24 ปี

2. 25-34 ปี

3. 35-44 ปี

4. 45-54 ปี

5. 55 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

1. โสด

2. สมรส

4. การศึกษา

1. มัธยมศึกษา

2. อนุปริญญาตรี

3. ปริญญาตรี

4. สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

1. เกษตรกร

2. รับจ้าง

3. ค้าขาย

4. พนักงานเอกชน

5. พนักงานรัฐวิสาหกิจ

6. รับราชการ

7. นักเรียน/นักศึกษา

8. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้ต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	2. 5,001 –10,000 บาท	3. 10,001 –15,000 บาท
4. 15,001 –20,000 บาท	5. 20,001 –25,000 บาท	6. มากกว่า 25,000 บาท

ผู้วิจัย: นายสงกรานต์ เชื้อนธนะ

สาขาวิชา การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<p>ลักษณะทางกายภาพ</p> <p>1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>1.1 เหมาะสมทุกฤดูกาล</p> <p>1.2 ความปลอดภัยในการเดินทาง</p> <p>1.3 คุณภาพของถนนและ/หรือ เส้นทางน้ำใช้ได้ตลอดปี</p> <p>1.4 ความชัดเจนของป้ายบอกเส้นทาง</p> <p>2. ความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>2.1 ความสมบูรณ์ของสภาพธรรมชาติและ/หรือสภาพดั้งเดิม</p> <p>2.2 มีคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว</p> <p>2.3 มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา</p> <p>2.4 ความกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.5 แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจ</p> <p>การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p> <p>1. การจัดการคุณภาพเสียง</p> <p>1.1 ปราศจากเสียงรบกวน</p> <p>1.2 ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรม ชุมชนเมือง หรือกิจกรรมที่ เสียงดัง</p> <p>2. การจัดการขยะมูลฝอย</p> <p>2.1 มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ และเหมาะสม</p> <p>2.2 มีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่</p>					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมภาคีท่องเที่ยวลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน (ต่อ)

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<p>2.3 การออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมหักกับสภาพแวดล้อม</p> <p>3. การจัดการคุณภาพอากาศ</p> <p>3.1 อากาศปราศจากฝุ่นและควัน</p> <p>3.2 ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>ด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>1. ความคุ้มค่าจากการท่องเที่ยว</p> <p>1.1 ความพึงพอใจในคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว</p> <p>1.2 ความพอใจในบริการ</p> <p>1.3 ความพอใจในการบริหารจัดการ</p> <p>1.4 ความพอใจในความสะอาดและปลอดภัย</p> <p>1.5 ความพอใจในมิตรไมตรีจากชุมชนท้องถิ่น</p> <p>2. การมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>2.1 การได้ร่วมทำกิจกรรม เช่น การเดินศึกษาเส้นธรรมชาติ ดูวิถี ชีวิตชุมชน ล่องแก่ง เล่นน้ำ ชมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น</p> <p>2.2 การมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินให้กับแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>2.3 การบอกต่อให้บุคคลอื่นมาท่องเที่ยว</p>					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นของเครือข่ายลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน (ต่อ)

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<p>3. ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม</p> <p>3.1 มีการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว</p> <p>3.2 มีกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>3.3 การริเริ่มจัดกิจกรรมนันทนาการ</p> <p>ด้านศิลปวัฒนธรรม (หากในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีด้านนี้ ข้ามไปหัวข้อต่อไป)</p> <p>1. มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน</p> <p>2. มีความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้</p> <p>3. มีความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม</p> <p>4. มีความผูกพันต่อท้องถิ่น</p> <p>5. เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ด้วยความยินดี</p> <p>ด้านธรรมชาติ (หากในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีด้านนี้ ข้ามไปหัวข้อต่อไป)</p> <p>1. มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน</p> <p>2. มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ</p> <p>3. มีทัศนียภาพที่สวยงาม</p> <p>ด้านการเกษตร</p> <p>1. มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน</p> <p>2. มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี</p> <p>3. เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน</p>					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมภาคีท้องถิ่นกลุ่มน้ำว่า จังหวัดน่าน (ต่อ)

เกณฑ์ในการบ่งชี้ศักยภาพ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การบริหารและจัดการ 1. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก 1.1 มีป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว 1.2 มีสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ห้องน้ำ ลาน จอดรถ 2. ให้ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน 2.1 มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอ และดูแลทั่วถึง 2.2 การติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม 2.3 มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย 2.4 มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาล 3. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการ ท่องเที่ยว 3.1 มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 3.2 การจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มน้ำว่า
จังหวัดน่าน

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ชื่อ นามสกุล	สงกรานต์ เชื้ออนธนะ
วัน เดือน ปี เกิด	11 เมษายน 2514
ที่อยู่ปัจจุบัน	11/12 ถนนสุริยะพงษ์ ตำบลโนเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน 55000
ที่ทำงานปัจจุบัน	น่านทัวริ่ง
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ผู้จัดการ
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2556	เจ้าของ ผู้จัดการน่านทัวริ่ง
พ.ศ. 2546	อาจารย์พิเศษ แผนกวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิคน่าน
พ.ศ. 2545	อาจารย์พิเศษ แผนกวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน
พ.ศ. 2541	ผู้จัดการฝ่ายผลิตภัณฑ์ บริษัท ตั้งวงวณัฐ (1991) จำกัด
พ.ศ. 2539	วิศวกรฝ่ายขาย บริษัท อินเทอร์เน็ตคอนเน็ค เอ็นจิเนียริ่ง ซิสเต็ม จำกัด
พ.ศ. 2538	ผู้ประสานงานโครงการ บริษัท บางกอกไมโครบัส จำกัด
พ.ศ. 2537	ช่างเทคนิค บริษัท บางกอกเบลล์ คอมมูนิเคชั่น จำกัด
พ.ศ. 2536	ช่างเทคนิค บริษัท เพอร์คอมเซอร์วิซ จำกัด
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2540	อส.บ. (สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า) มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น